

Samvirke

NR. 9, 1967, 15. MAJ

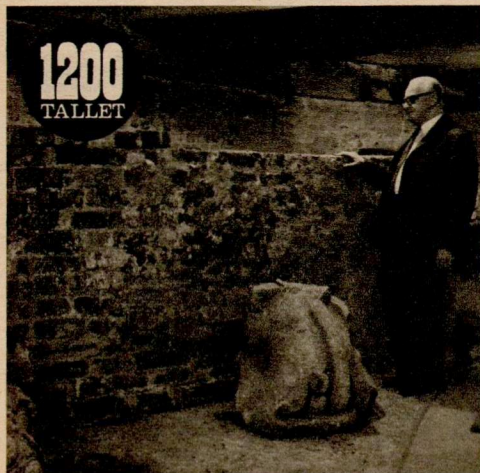
Foråret er skönt, men teknikken er heller ikke at foragte – især når det drejer sig om et vidunder i form af en Clement-Bayard fra 1912 – et syn, man kan iagttage i Aalholm automobilmuseum, Nysted på Lolland. Se artiklen om bilerne inde i bladet.

PÅ RUNDTUR GENNEM 800 år

FOTOS: CARL DØRGE
TEKST: KAJ CHRISTIANSEN

Denne mur blev bygget i 1167 – af kampesten beklædt med kridtstenskvadre. Den var en væsentlig del af det „ringe virke“, Absalon lod opføre, nemlig ringmuren omkring borgen på *Strandholmen* – en lille ø, der kun ragede en halv meter op over den normale vandstand. Muren – som kan beses i kælderen under Christiansborg – er halvdanden meter tyk og den dannede oprindeligt en cirkel med en diameter på 56 meter. Et helhedsindtryk af borgen får man af farvebilledet på midtersiderne i dette nummer.

Her står man ved det ældste kirkebyggeri, som er bevaret i København. Det var i sin tid ydermuren til et kapel ved *Vor Frue* kirke. Den første kirke på dette sted blev antagelig opført omkring 1190–1200 af Absalons efterfølger som biskop i Roskilde, *Peder Suneson*. I løbet af ca. hundrede år ødelagdes den fire gange ved ildebrand, og den mur, man ser på billedet, er fra den allersidste del af 1200-tallet. Den ligger lige under koret i den nuværende Frue kirke – Københavns domkirke – hvor den blev genfundet for fyrré år siden.

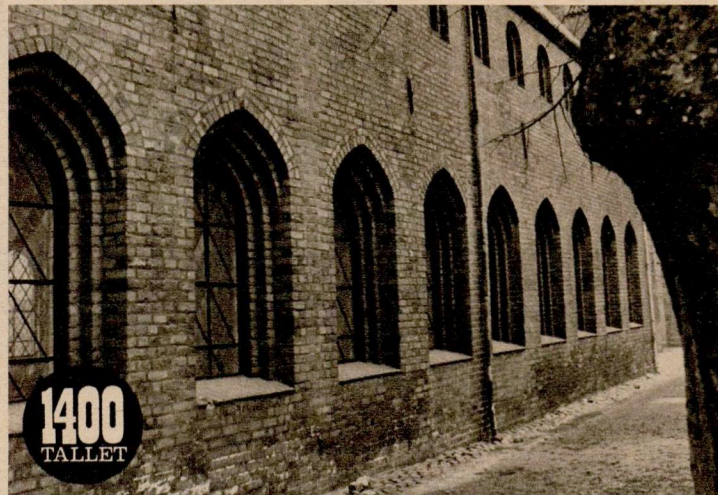
TRODS den 800-årige eksistens, staden København fejrer nu i sommer, er Danmarks hovedstad ikke rig på virkelig gamle bygninger. Lyst til og behov for at bygge nyt samt almindelig dagligdags vandalisme er naturligvis nogle af de vigtigste årsager til den grundige, arkitektoniske oprydning. Blandt andre faktorer kan man nævne adskillige, meget omfattende ildebrandskatastrofer, et enkelt jordskælv (i 1515) og de energiske bestræbelser, som fra tid til anden er udfoldet af svenske, engelske, vendiske, holstenske, lybske og andre tyske belejrer og erobrere.

F. eks var København to hundrede år efter grundlæggelsen en sådan torn i øjet på *Hanseaterforbundet*, at de tyske rådsherrer lod den danske hovedstad erobre og sendte et større hold stenhuggere herop for at splitte alt murværk ad.

Selv for faglærte er en sådan opgave dog en stor mundfuld. Der blev så meget tilbage, at man ved en rundgang gennem byen den dag i dag er i stand til at finde bygninger – eller i alt fald bygningsdele – der repræsenterer alle otte århundreder. Samvirkens fotograf har været ude på en tur med dette formål, og billederne på disse to sider viser resultatet.

Trods de skatteudskrivninger til offentligt byggeri, som pålagdes middelalderens københavnere, fik nogle af dem dog (også dengang) så meget til overs til sig selv, at der blev bygget ganske anseelige privathuse. Et af dem lå i *Vingaardsstræde* – på en grund, som nu ejes af *Magasin*. Tilbage af det gamle hus er kælderen med smukke, gotiske hvælvinger. Den blev bygget i slutningen af 1300-tallet eller i begyndelsen af 1400-tallet, altså ved den tid, da Erik af Pommern satte sig fast i København, som derefter blev *kongens by*. Senere har rummene bl. a. fungeret som kong *Hans'* vinkælder. Nu er *Magasin* i færd med en restaurering.

Helligåndshuset – tæt ved Københavns strøggade – står som et håndgribeligt minde om socialforsorgen i hovedstaden for ca. 500 år siden. Bygningen opførtes i anden halvdel af 1400-tallet og skulle tjene som hospital for syge og fattige, børnehjem m. m. – drevet først af et halvt gejstligt broderskab og derpå af en munkeorden. Senere indrettede *Christian IV* et tugt- og børnehus i lokalerne, og endnu senere er bygningen bl. a. anvendt som *begravelseslokale* og *folkebibliotek*.

1500
TALLET

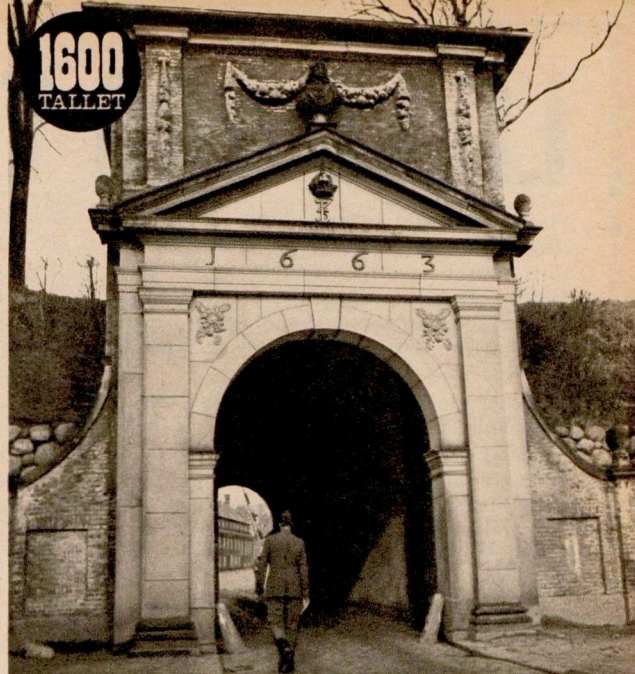
I dag ligger *Jarmers tårn* som en upåagtet ruin tæt ved den larmende trafik på *H. C. Andersens boulevard*. For godt fire hundrede år siden var hovedstadens borgere anderledes opmærksomme på bygningens eksistens – og glade for den. Det dengang nybyggede *Jarmers tårn* udgjorde et af knudepunkterne i byens forsværssystem under den sidste borgerkrig i det egentlige Danmark, *Grevens fejde*. Københavnerne støttede oprøret og gav først op efter tolv måneders belejring (1535–36).

1800
TALLET

For hundrede år siden dukkede et nyt begreb op på det københavnske bolig- og byggemarked: andelsbyggeri. Det skete med grundlæggelsen af den første kooperative byggeforening i Danmark, *Arbejdernes Byggeforening*. Den stiftedes af B & W's arbejdere i 1865 på initiativ af lægen *F. F. Ulrik* (der også var en af brugsforeningsbevægelsens pionerer). Blandt de første huse, foreningen fik opført, var disse hyggelige småejendomme i *Sverigesgade* på Amager. De fordeltes ved lodtrækning blandt medlemmerne til selveje.

Kun få år efter, at enevælden var indført i Danmark, påbegyndtes opførelsen af *Kastellet Frederikshavn*. De fleste af de bygninger, man nu finder indenfor voldene, er af nyere dato eller stærkt ombygget, men de to hovedporte er blandt det, der er bevaret i den oprindelige skikkelse. Hvis man havde fulgt bygmesteren, den hollandske fæstningsingeniør *Ryses* plan, var kongeslottet blevet placeret på *Kastellet*s grund. Man var dengang ikke helt sikker på, at monarken ikke kunne få brug for voldenes beskyttelse – også mod sine egne undersåtter.

1600
TALLET

1700
TALLET

Tanken om at anskaffe sig et sommerhus fjernt fra byens larm og travlhed begyndte at vinde fodfæste hos københavnerne for godt to hundrede år siden. Blandt pionererne var klædekræmmer *Magnus Møllmann*, som i 1750–53 lod bygge det landsted, man ser på billedet her. Det ligger nu bag ejendommen *Allegade 6*. Frederiksberg var dengang et særlig fashionabelt sommeropholdssted, fordi hoffet om sommeren rykkede ud på Frederiksberg slot. Mindre snobbende sommerhusentusiaster byggede deres landsteder på *Nørrebro* og i *Valby*.

Nu-
tiden

Med billedkavalkadens niende fotografi er vi nået frem til nutiden – velfærdssamfundet og forbrugersamfundet – og hvad er mere karakteristisk for denne epoke end et af hovedstadens nyeste dobbeltsupermarkeder.

LILLE ORD TIL 8 MILLIONER KR.

DE SIDSTE år har på forskellig vis bragt dividendeprincippet ud i hård modvind. Lige siden den første brugsforening stiftedes for 100 år siden, har tilbagebetalingen af overskud til medlemmerne i forhold til deres køb (eller afsætning) været et bærende princip i andelsbevægelsen.

Men både konkurrencekampen og beskatningspolitikken har hver på sit felt rettet hårde attentater på dividendebegrebet, og nu har momsloven bidraget med et ekstra hårdt slag. Et eneste lille ord i momslovens tekst kan komme til at koste brugsforeningsbevægelsen 8 millioner kr. – uden at være konsekvent motiveret.

Det lille kostbare ord er udtrykket *betinget*, som står i momslovens § 7, stk. 2, afsnit e, hvori bestemmes at „kasserabatter og andre rabatter, der er *betinget* af vilkår, som ikke er opfyldt ved leveringen (faktureringen), skal medregnes i den afgiftspligtige værdi“.

RENT bortset fra at det er utåleligt, at dividenden stadig skal slås i hartkorn med helt uvedkommende rabatter og bonus'er, forekommer det indlysende, at dividenden efter

hele sit væsen må betragtes som en ydelse, der *ubetinget* er tilsikret medlemmerne og derfor må være fritaget for moms. Ret beset er den en sparet udgift, som kommer medlemmerne til gode i det omfang de med deres varekøb har bidraget til besparelsen.

I en forhandling med finansministeren forud for momslovens vedtagelse blev dette synspunkt præciseret af en tre mands delegation fra brugsforeningsbevægelsen, bestående af FDBs formand fhv. handelsminister Lars P. Jensen, HBs formand, direktør Kaj Nielsen og førstedirektør Ebbe Groes.

Men om forladelse! De tilstedeværende finansministerielle embedsmænd sagde nej. I deres øjne var dividenden en *betinget* ydelse, uanset på hvilket tidspunkt den blev deklareret, bl. a. af den grund, at man ikke har sikkerhed for, i hvor stort omfang den kommer til udbetaling. Dette må betragtes som en meget spidsfindig indvending, eftersom man har erfaring for, at dividenden hæves meget nær op til 100 pct. At der forekommer undtagelsestilfælde ved bortrejse, dødsfald og glemsomhed er ingen juridisk holdbar be-

grundelse for at gøre dividenden som helhed til prægelknabe.

MED den ene part som ja-sigere og den anden som nej-sigere besluttede finansministeren sig til at skære igennem meningsuoverensstemmelserne med et ændringsforslag til momsloven, der tilsigtede et generelt momsfradrag for såvel dividende som rabat og bonus – altså alle former for tilbagebetaling.

En så radikal ændring rejste imidlertid politiske betænkeligheder – velsagtens som følge af frygten for misbrug. Havde ændringen blot indskrænket sig til at gælde al *forhånds-deklareret* dividende og andre lige så tydeligt deklarerede tilbagebetalingsydelser, var den nok sluppet frelst gennem skærsilden.

Nu mødte den så megen politisk modstand, at den blev trukket tilbage, hvorefter man stod i nøjagtig samme tvivlsituation som forud for mødet med finansministeren. Selvom loven senere er vedtaget (med den ovenfor citerede bestemmelse), *kan man stadig ikke af lovens tekst udlede, at en på forhånd deklareret dividende er momspligtig* („betinget af vilkår, der ikke er opfyldt ved leveringen“,

LUFTKASTELLER OG REALITETER

Statens forretninger på Grønland borte om ti år.

Det er *Berlingske Tidende*, der opstiller dette fremtidsperspektiv i en trespaltet overskrift, og bladet tilføjer, at *meget taler for, at brugsforeninger tager statshandelens plads* – d.v.s. afløser *Den kgl. grønlandske Handel* i alle de grønlandske byer og bygder, hvor der nu drives detailhandel.

Der er her tale om ansvaret for fordelingen af dagligdagens forbrugsvarer til en befolkning på ca. 40,000 mennesker spredt langs en arktisk kyststrækning så lang som fra København til Nordafrika. At forvente denne uhyre komplicerede og vanskelige opgave overtaget og løst på så få år af den helt unge, grønlandske brugsforeningsbevægelse vidner om en sand tyrkertro på andelsvirksomheders formåen, og når denne indstilling lægges for dagen af en *konsernativ avis*, bliver man jo næsten rørt til tårer.

TIL takken for den varme tillidserklæring må dog føjes den klassiske eftersætning: – – – *det er alt for meget*. Der eksisterer ikke indenfor den grønlandske eller den øvrige danske brugsforeningsbevægelse planer eller ønsker om at

overtage KGH's samlede detailhandelsvirksomhed. Det er et luftkastel, Berlingerens har opført, hvad så end hensigten kan have været.

Hermed er ikke udtrykt nogen som helst skepsis overfor den grønlandske brugsforeningsbevægelses livskraft. De to brugser, som er i gang deroppe, drives med både dygtighed, ildhu og realitetssans – hvilket har givet sig smukke udtryk i både medlemstal og regnskaber. Vi tvivler heller ikke på, at brugsforeninger også i adskilligt flere byer vil komme til at spille en betydelig rolle i fremtidens Grønland.

Men at overtage eller erstatte KGH's detailvirksomheder over hele linien er noget ganske andet. Blot et enkelt eksempel vil antyde en af grundene: For et par somre siden var man ude for, at det kostede 500,000 kr. at få årets forsyninger frem til et enkelt, mindre udsted, hvilket vil sige, at transportomkostningerne beløb sig til ca. 25,000 kr. pr. husstand – det flerdobbelte af de transporterede varers indkøbspris.

VANSKELIGHEDERNE var ved denne lejlighed ekstraordinære, men også under normale forhold gælder for mange udsteder den enkle sandhed, at forbrugerne simpelt hen ikke er i stand til at betale blot tilnærmelsesvis den virkelige pris for at få det tilvante vareudbud leveret og forhandlet på stedet. Når prisniveauet alligevel er tåleligt på sådanne plad-

ser, skyldes det, at varerne billiggøres ved et skjult statstilskud, der bringer forbrugerpriserne ned på samme niveau som i de største, grønlandske byer.

Rent praktisk ydes tilskuddet på den måde, at staten dækker KGH's underskud – og indtil nu har ingen anvist nogen bedre løsning af denne, politisk bestemte, opgave. At overføre den til en lokal brugsforening er en ganske urealistisk og urimelig tanke.

DER TIL kommer, at udstedernes fremtid er overordentlig usikker. I fiskeridistrikterne, hvor tre fjerdedele af den grønlandske befolkning lever, er omkring *halvdelen* af samtlige beboede pladser udenfor byerne blevet totalt afviklet i løbet af blot femten år. Endnu flere bygder ventes forladt indenfor en ikke fjern fremtid.

Både det faktiske tilflytterpres på byerne og de udviklingsplaner, statens egne institutioner arbejder efter, angiver ganske klart, at fremtidens Grønland vil blive helt domineret af bysamfundene – og under disse omstændigheder må det vel være naturligt, at det også er i byerne, den grønlandske brugsforeningsbevægelse sætter sine kræfter ind.

HER har den til gengæld store opgaver. I denne konstatering ligger ikke nogen forklejning af den dygtige indsats, KGH og dens funktionærer har gjort og stadig gør. Den er

som loven udtrykker det). Det lille ord „betinget“ svæver stadig frit i luften.

MEN banken tæller ikke forkert. I en fornylig udsendt vejledning til forståelse af momslovens krinkelkroge går tolddepartementet et stort skridt videre i ensidig fortolkning af lovens ord, idet man frejdigt bekendtgør, at *dividende, rabatter o. lign. kun kan holdes udenfor den afgiftspligtige værdi, hvis de uden betingelser er fradraget i fakturabeløbet inden afgiftsberegningsen.*

Ordet betinget er her blevet til et absolut og dogmefast begreb. Hvis toldvæsenet har ret i sin fortolkning skal brugsforeningerne betale moms af dividenden, lige meget hvornår og med hvilken procent dividenden er deklareret. Det eneste, der gælder er et på stedet fratrasket definitivt beløb, basta! At en sådan fortolknings lovhjemlede begrundelse er yderst tvivlsom, fremgår af en sammenligning med lovteksten.

Hvis toldvæsenets bekendtgørelse effektueres efter sin bogstav, vil udlægningen af det lille ord „betinget“ koste brugsforeningsbevægelsen mindst 8 mill. kr. i dividendeafgift. Det kan der ikke være nogen rimelighed i. For kun et år siden gennemførtes en brugsforeningsbeskatning, som udtrykkelig fritog dividenden for skat, hvis den blev deklareret senest et halvt år før årsregnskabs slutning.

Når man i et tilfælde kan friholde dividenden for skat, hvilken mening er der så i at afgiftsbeskatte den i et andet, helt analogt tilfælde?

Et andet eksempel på inkonsekvens er den forskellige indstilling overfor dividenden, som præger henholdsvis engros-omsen og momsen. Oprindeligt blev FDBs dividende til brugsforeningerne inkluderet i engros-omsen, men man opdagede hurtig fejltagelsen, og den blev rettet, efter at FDB havde indanket en sag for domstolene angående fortolkningen af dette spørgsmål. Ved en ændring i loven blev dividenden fuldstændig fritaget for oms.

Selv om moms ikke er det samme som oms, er der på dette punkt ingen principiel forskel på dem. Der er ingen logisk motivering for, at tolddepartementet hårdnakket fastholder en anden opfattelse af dividendeproblemet end tidligere knæsat af samme instans.

Forhåbentlig kommer man på bedre tanker efter nærmere overvejelse. Ellers er der ingen anden vej at gå end indbringe problemet for momsævnet. Og lade det gå videre til domstolene, hvis nævnet ikke vil anerkende klagens berettigelse. Dette har HB bebudet at ville gøre.

HVAD der skal ske, hvis domstolene tilside-sætter de fremførte argumenter mod en af-

giftsbeskatning af dividenden og accepterer embedsmændenes efter vor mening helt forkerte fortolkning af betydningen af det famøse ord: *betinget* – skal vi foreløbig ikke komme nærmere ind på.

Mange vil sige: stryg dividenden til fordel for lavere priser, større investeringer eller solide konsolidering – så er det spørgsmål ude af verden! Men så let går det ikke. Dividenden er ikke det samme som rabatten for private købmænd og kæder, nemlig et *salgsteknisk* middel, som kan stryges, hvis det bliver for besværligt.

Dividenden er udbyttet af en fælles omsætning, snarere end den er resultat af en egentlig fortjeneste – et udbytte, der giver sig til kende som en sparet udgift og altså repræsenterer *fordelen* ved medlemskabet på samme tid som den afspejler *ideen* i samarbejdet. I samme øjeblik som en sådan fordel ophæves, forsvinder tilskyndelsen til at være medlem, ligesom ingen vil være abonnent, hvis der ikke er en fordel ved et abonnement. Bortfalder dividenden, må noget andet sættes i stedet, som lige så effektivt kan appellere til en bred samling om ideen.

Men det er en helt anden historie. Foreløbig gælder spekulationerne fortolkningen af ordet „betinget“ – det lille ord med den store virkning.

al anerkendelse værd, og det er naturligvis ikke svært at forstå, at man indenfor denne organisation ser med blandede følelser på tanken om brugsforeningers overtagelse af nogle af KGH's bedste detailhandelsvirksomheder.

Men det er nu engang en i politisk enighed fastslået målsætning, at den grønlandske befolkning skal have mulighed for i stigende omfang at varetage egne anliggender – også på det økonomiske område. Til fremme af denne udvikling kan brugsforeningsbevægelsen yde et meget værdifuldt bidrag – ved siden af sin indsats som konkurrencefaktor overfor privathandelen.

En af forudsætningerne for, at det skal lykkes, er imidlertid, at man holder begge ben på jorden. Det er de grønlandske brugsforeningsfolk efter alt at dømme også klar over. Og da det jo er dem, der bestemmer, hvilke mål de grønlandske brugsforeninger skal sætte sig, er *deres* indstilling heldigvis nok så betydningsfuld som Berlingerens luftige fremtidsfantasier.

Milliongevinst og bedre forbruger-service

SELVBETJENINGSFORMEN er jo forlængst blevet en fastslået succes i den danske detailhandel, skønt det kun er et par årtier siden, brugsen åbnede de første af den slags butikker her i landet. Men også for dette butikssystem gælder, at selv noget godt i reglen kan gøres endnu bedre. En række meget omfattende undersøgelser foretaget af den svenske brugsforeningsbevægelse tyder i alt fald på, at man ved en rationalisering af arbejdsgangen, forbedring af hjælpemidler etc. kan indvinde endnu en række fordele både for forbrugere og personale.

DET, man tager sigte på, er navnlig at opnå en bedre tilrettelægning af det arbejde, som foregår „bag kulisserne“, eller som består i vareoplægning på hylderne o. l., således at der bliver mere tid til *salgsarbejde* taget i bredeste forstand og til almindelig *kundeservice* – vise forbrugerne til rette, give køberåd og vareoplysninger, hjælpe børn og ældre mennesker o.s.v.

Set fra forbrugernes side er fordelene herved indlysende, og for personalets vedkommende vil en forskydning i den retning jo betyde, at det mest rutineprægede og trivielle arbejde begrænses.

Svenskerne er gået meget grundigt til værks. Deres undersøgelse har omfattet et stort antal butikker, og alene i en enkelt af dem (det var dog

også en meget stor forretning), foretoges ikke mindre end 100.000 stikprøver på tidsforbruget ved bestemte arbejdsoperationer.

For butikker af alle størrelser op til en omsætning på 7 millioner kr. pr. år nåede man til det gennemsnitsresultat, at f. eks. varehåndtering beslaglagde over en tredjedel af den samlede arbejdstid og kassearbejdet mere end en fjerdedel, medens „salgsfremmende arbejde“ og kundebehandling tilsammen kun optog ca. 1/12 af arbejdstiden. En nærmere analyse tyder på, at der bag disse tal skjuler sig betydelige muligheder for en effektivisering og omlægning af arbejdet, så der opnås en bedre forbrugerservice og større omsætning.

Denne opfattelse bekræftes også af konkrete resultater. I 46 butikker, hvor man anvendte undersøgelsesmateriale, ændredes lønomkostningerne i forhold til omsætningen så meget, at hvis man opnåede en tilsvarende forbedring i samtlige danske brugser, ville det betyde en samlet gevinst på ca. 40 millioner kr. om året – hvilket svarer til ca. halvdelen af den samlede dividende-udbetaling i de danske brugser.

NU kan man naturligvis ikke uden videre overføre de svenske erfaringer på danske forhold. Men de opnåede resultater er så iøjnefaldende, at FDB og HB i fællesskab har startet en undersøgelse, som skal vise i hvilken udstrækning, man her i landet kan anvende de svenske metoder, og hvilket udbytte forbrugerne, personalet og foreningerne kan vente at opnå.

De første tidsstudier og andre undersøgelser i forbindelse med dette program vil blive gennemført i *Slangerup* brugsforening og i HB-afdelingen på *Aldershuilevej* i København, men det er naturligvis et arbejde, som til sin tid skal komme alle brugsforeninger til gode.

De eneste køle- og fryseskabe, der indbyrdes kan sammen-sættes til enhver kombination af køl og frost, finder De i **MULTI-LINE**

(6 nye skabe fyldt med fordele, som De kun finder hos GRAM)

Kik ind til GRAM-forhandleren. Forlang den nye farve-brochure - og få det store overblik over MULTI-LINE!

DER KAN VÆRE MANGE KILO I ET

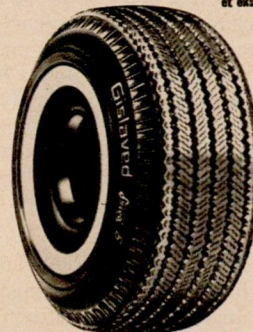
GRAM

BRØDRENE GRAM A/S · VOJENS

STØRRE SIKKERHED MED NYE Gislaved

skabt til dårlige veje...
et ekstra plus på gode!

Gislaved har dæk til næsten alle vogntyper. Bed idag om den udførlige gratis prislister i Brugsen

Priseksempler:

Størrelse	til f. eks.	alm. type	slangelese
5.90×13	Record	85.50	97.50
5.60×15	VW	91.50	104.00
5.90×15	Volvo	97.50	112.00
6.40×15	VW pickup	104.00	118.00

- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

GISLAVED - ÆGTE SVENSK KVALITET

Cecil er altid ensartet rullet...!

-derfor er der bedre træk i Cecil...!

-og så kan man smage den gode tobak i Cecil...!

SKANDINAVISK TOBAKSKOMPAGNI

En lille pause... en hyggelig sludder... ild på en Cecil: den er altid perfekt rullet af fyldige, mættende blended-tobakker...

...så er der tid til en Cecil

Er den moderne bil til for menneskets skyld?

Hvilke faktorer bestemmer den moderne bils udseende? Der er dem, der mener, at bilerne slet ikke har det udseende, de vitterligt burde have, og at bilindustrien frembringer produkter, der hverken i sikkerhedsmæssig, praktisk eller komfortmæssig henseende tjener forbrugeren, som er henvist til at lade sig nøje med produkter, hvor inferiøre ting er bestemmende for udseendet.

DER ER ikke noget, der kan hense til en bilist, dette moderne benzindrevne menneske, i en sådan affekt som når der er tale om det kære køretøjs udseende. Hestekræfter, økonomi og kørselsstabilitet spiller naturligvis en stor rolle, men selve bilens udformning er og bliver et meget væsentligt punkt. Intet er vel imidlertid mere dunkelt end netop spørgsmålet om bilers udformning.

Hvorfor ser de nu ud som de gør? Hvilke faktorer – produktionsmæssige, økonomiske, materiale-mæssige, æstetiske, mode-mæssige, traditionsmæssige – er bestemmende for den ene og den anden bildels og det samlede køretøjs udseende? Forbrugeren aner ikke selv, hvordan en bil rettelig bør se ud.

Begynder man at fremskaffe sig stof om emnet, viser det sig næsten altid, at tingene fortøner sig et sted i fabrikernes laboratorier, i tegnestuernes arkiver eller simpelthen i en kompliceret økonomisk udregning, som går ud på at skulle bevise, at forbrugeren altid bliver tilgodeset.

Men forbrugeren er jo stort set hjælpeløs, når han står overfor at skulle erhverve sig et køretøj.

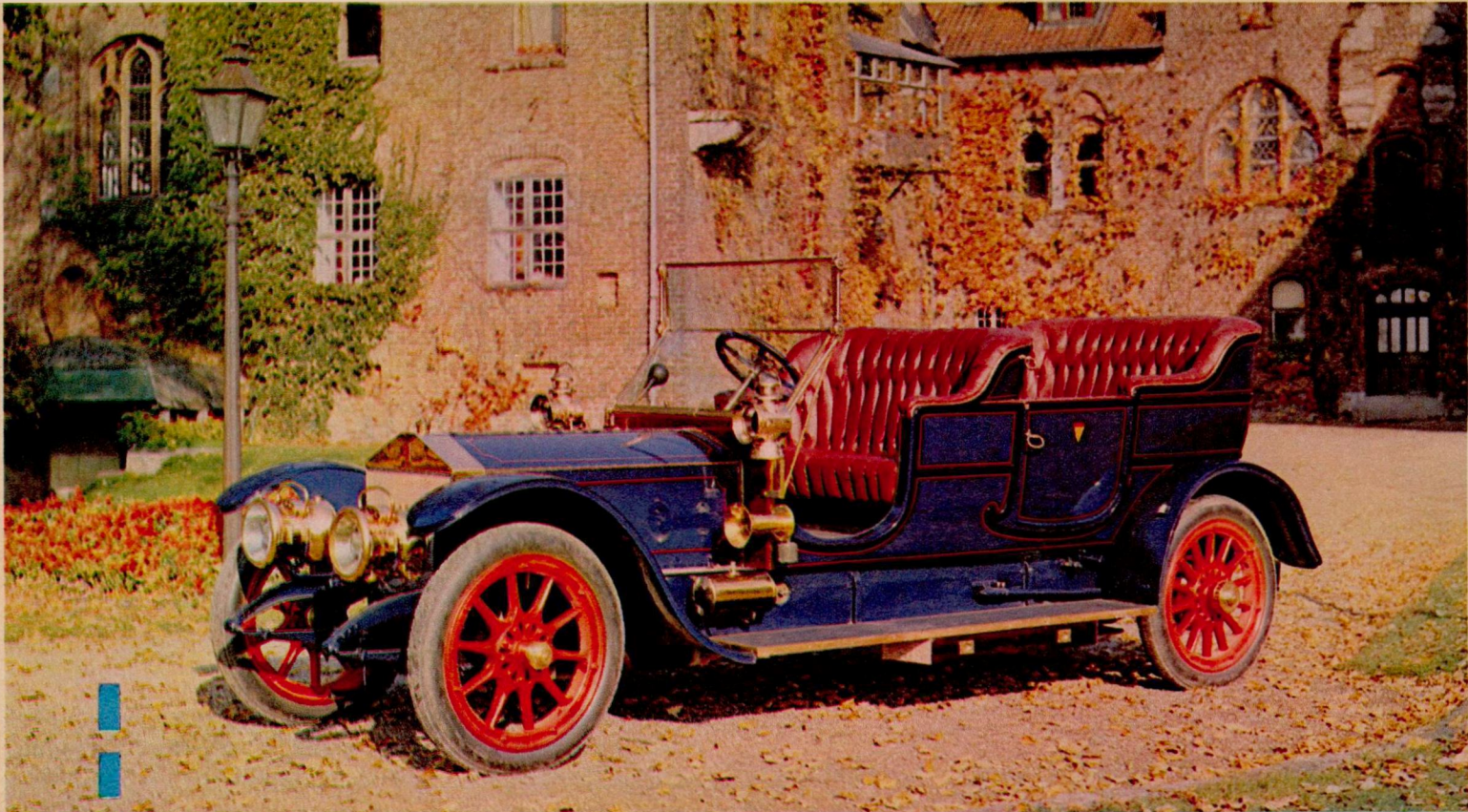
Man må nu en gang vælge det, der er på markedet. Og har forbrugeren overhovedet nogen indflydelse på, hvordan bilen ser ud? Er biler overhovedet til for menneskets skyld? kunne man spørge. Man kan nok se deres praktiske anvendelighed, men tilgodeses f. eks. de sikkerhedsmæssige hensyn i tilstrækkelig grad? Er de, når alt kommer til alt, ikke i første række salgsobjekter for en industri, der tager temmelig mange merkantile hensyn?

Den amerikanske advokat Ralph Nader har i en bog behandlet emnet og påstår, at „den moderne bil er usikker ved enhver fart“. Nader kulkastede på én gang et dogme, skabt af bilindustrien: at det er menneskene, der er skyld i ulykkerne – bilerne er gode nok. Den amerikanske kongres indkaldte bilindustrien til afhøringer, bilsalget gik ned. Nader havde forkyndt, at fejlkonstruerede, usikre, forchromede uhyrer af biler bar deres tunge ansvar for 50.000 amerikaneres død på landevejen sidste år.

Naders hovedtese er, at 12 pct. af bilulykkerne over hele verden skyldes ulykkesfuglene, 13 pct. berusede trafikanter – og resten, de 75 pct., mennesker som de er flest. Een eneste lille fejlagtig

Usikre ved enhver fart?

Fortsættes næste side

Håndværk og samlebånd. Herover ses en Rolls Royce, „Silver Ghost“, 1911, fotograferet foran Aalholm slot, hvor der er indrettet bilmuseum omfattende veteranbiler fra 1897 til 1930. Nederst til højre Renault-fabrikernes nye anlæg i Sandouville ved Le Havre.

Mennesket kan ikke laves om – men det kan bilerne. Blev de det, fik mange ulykker måske ikke så katastrofale følger.

manøvre blandt de titusinde resulterer i ulykken, som fører og passagerer kunne være beskyttet imod.

Mennesket kan ikke laves om – men det kan bilerne. Vor egen revser af bilindustrien, fabrikant Sv. Bergsøe, der fornylig udgav bogen *Bilen og mennesket*, har ladet sig inspirere af Nader, og er af den opfattelse, at bilerne burde beskattes efter sikkerhed. Trafiksikre biler vil reducere ulykkernes omfang med 70 procent. Så hvorfor ikke beskatte bilerne efter hvor sikre de er konstruerede? „Fantasikøretøjet“ i tynde plader og sportsvognen, der kører ca. 200 km i timen, burde være dyrest i skat.

Den menneskelige faktor kan man ikke borteliminere. Den østrigske trafik-psykolog dr. Lindinger har undersøgt 1500 bilisters adfærdsmønstre. Næsten hver 3. bilist reagerede aggressivt, når han blev overhalet. Formålet var at afregere en mindreværdsfølelse. Reaktionen bestod i at sætte farten op for at vise den overhalende „modpart“, at man også havde et par „heste“ at slippe løs. I sandhed en meget upersonlig indsats og dertil dødsensfarligt for begge parter, men vil man nogensinde komme denne menneskelige egoisme til livs – ja, bare begrænse den? Det vil nok være mere formålstjenligt at sætte ind på at gøre bilerne mere sikre, mere praktiske, mere fornuftige. En masse uskyldige mennesker vil blive sparet død og lemlæstelse.

Den moderne bil er blevet ladt i stikken, når det drejer sig om en virkelig tilbunds-gående design, mener mr. Alec Issigonis, der er teknisk direktør ved British motor co. Han er f. eks. meget optaget af det faktum, at det så godt som er umuligt at strække benene i deres fulde længde i en moderne bil. Det må man jo faktisk give ham ret i. Denne form for legemlig luksusudfoldelse er vi blevet vant til kun skal forbeholdes den absolutte overklasse – men hvorfor nu det? Man skulle dog tro, at det vigtigste for bilformgiveren var at drage omsorg for, at bilens fører og passagerer blev befordret på den behageligste og sikreste måde.

Det store flertal af bilmodeller er faktisk ikke i overensstemmelse med de mål og former, som skal til for at mennesket kan føle sig tilpas i en bil. Det er de færreste biler, hvor en mand af middel vækst kan strække benene i fuld længde. Vogne fra samme klasse for tredive år siden var meget mere bekvemme i den retning. Sandheden er, at den moderne vogn er blevet udviklet efter forkerte linier. Den er blevet til, mere efter modeluner end efter logik og fornuft. Mode er noget flygtigt, det er logik ikke. Mode er et fænomen, som er under forvandlingens lov. Alle mulige inferiorer hensyn er bestemmende for udformningen. Har ønsket om større bagagerum været i forgrunden, ja, så har fabrikterne lige så stille hugget noget plads fra passagererne, for regnestykket skulle passe. Har det været billigere at fremstille selvbærende karosserier end karosserier over den gammeldags chassissamme, ja, så har man set bort fra sikkerhedshensynet, har det været billigere at fremstille forholdsvis kortaklede biler, så er indvendingerne herimod også blevet ofret på sikkerhedsalteret. Sådan kunne man nævne en lang række forhold, som kan være med til at gøre den menige bilist temmelig usikker i troen på, at bilindustrien kun er til for forbrugernes skyld.

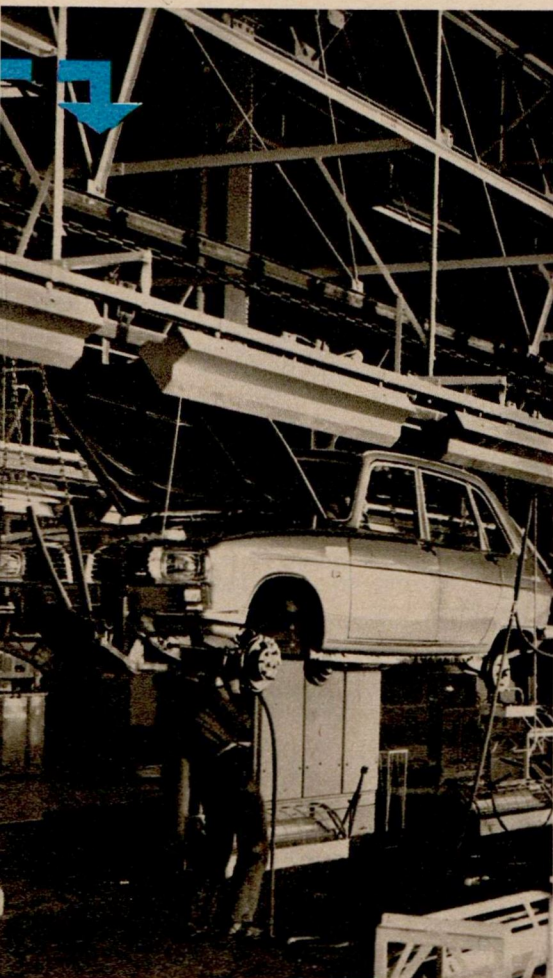
I masseproducerede personbiler anvender man i dag udelukkende tynde stålplader som karosserimateriale. De yder ingen særlig beskyttelse ved sammenstød, vogne med selvbærende karosserier og tynde plader er temmelig dyre at reparere efter påkørsler og har desuden den tilbøjelighed at rumle ved kørsel på stenbro. For at dæmpe denne rumlen sprøjter man ofte karosseriets indvendige flader med en sejt maling, der iblandes asbestpluk eller andre fibertråde. Disse foranstaltninger hjælper en del, men hvor er det sikkerhedsmæssige moment henne, ja, bare det praktiske, thi foruden de nævnte ulemper har de tynde plader jo vist sig at være meget vanskelige at beskytte mod rust.

Karosseriet er derfor blevet det absolut svageste punkt i moderne vogne, og de for-

søg, der har været på at finde bedre løsninger, har jo vitterligt endnu ikke slået igennem. Man har for så vidt fundet løsningen, idet glasfiberarmeret polyester har vist sig at være et i alle henseender ideelt karosseriemateriale. Det er let, slagfast, lyd- og varmeisolerende og meget let at reparere. Der er i de senere år bygget et stort antal specialvogne med sådanne „plastic-karosserier“, men hvorfor skal den store skare af forbrugere vente så længe på, at fremskridtet bliver et almindeligt gode?

Det vil være en generalisation at påstå, at alle bilfabrikker ligger under for publikums smag. I de seneste år er der udviklet enkelte modeller, der i hovedtrækkene følger, hvad en redelig designer må forlange af en moderne bil. „Modellejerne skal tilfredsstille publikums behov og ikke dets smag“, fastslår det.

Det kræver en dristig produktionspolitik. Man må gå stik imod, hvad der er knæsat som „sund fornuft“. Det er muligt, at det, der bliver til på designernes tegneborde og det, der kommer ud af teknikernes laboratorier bliver „nogle af de grimme ællinger i automobils historie“, men er det trods alt ikke bedre, hvis det dermed bliver den absolutte redelighed, der dikterer streger, linier og mekanik, således at forbrugeren, den menige bilist, får det bedst mulige køretøj, der er helt på højde med, hvad der kan ydes i sikkerhedsmæssig, praktisk, komfortabel og æstetisk henseende. Det bliver et køretøj, som ikke lefler, men er en redelig brugsting til den rigtige pris. Først da kan man sige, at bilen er til for menneskets skyld.

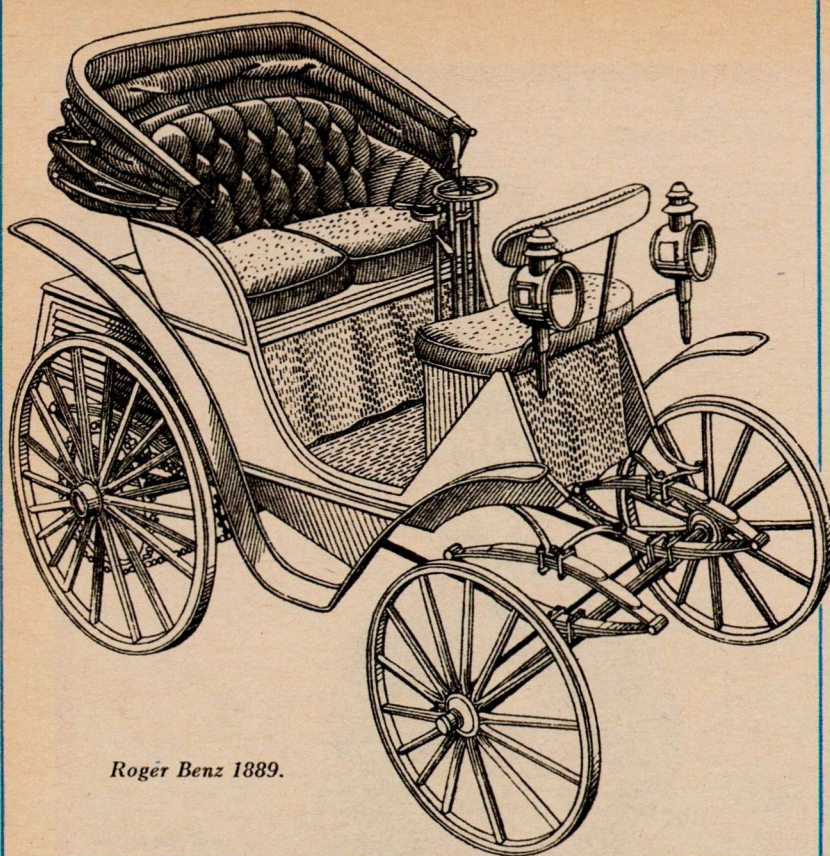
Ja, jeg indrømmer såmænd ærligt, at jeg så mit snit til at liste ud i køkkenet, mens de andre var ved kaffen, for at se, hvad den hed. Der stod flasken ganske rigtigt - tomt til sidste dråbe. C-l-a-r-e-t-e... bare jeg nu kan huske det, for tænk at få 1 1/2 liter vin af den kvalitet til den pris! CLARETE RØDVIN, 1 1/2 ltr.

1885

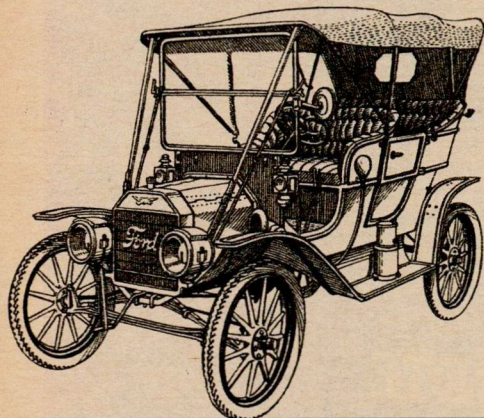

BRUGSEN

- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

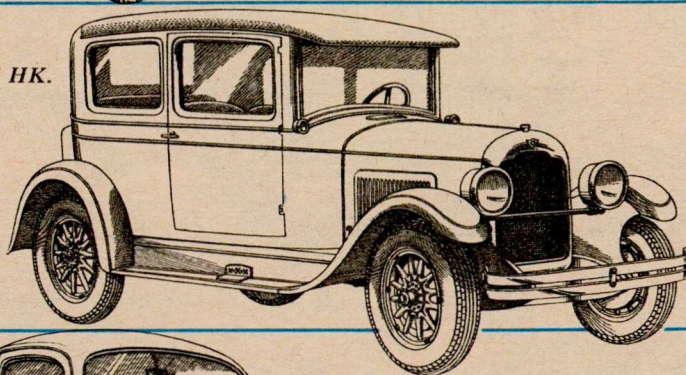

Roger Benz 1889.

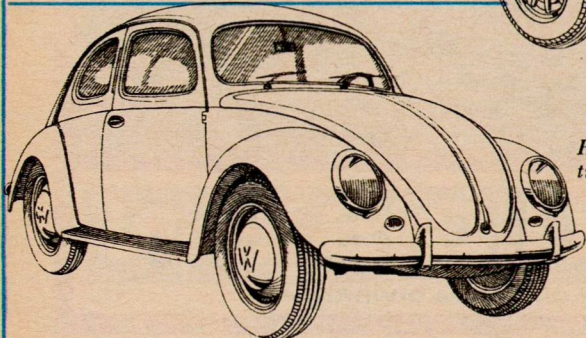

Ford T.

Reo, 65 HK.

Volkswagen.

Tegninger af Paul Høyrup i Biler 1885 til nu - Det danske Forlag.

Bilens udviklings-historie....

BILEN har udviklet sig gennem forskellige faser bestemt af opfindelser, fabrikationsmæssige og økonomiske faktorer, men der var også rent psykologiske – de første høje biler var simpelthen høje, fordi datidens mennesker gerne ville holde på værdigheden. De ville stige ind og ud af køretøjet uden „at tabe ansigt“. Sådant noget springer moderne mennesker op og falder ned på, eller gør vi? Vi sætter måske bare andre ting i stedet. Helt fri for prestige-hensyn kan vi jo ikke sige os.

De første høje biler passede til den tids motorer. De ville vælte i det første sving, hvis man satte en moderne motor i dem. Derfor den moderne bils lave tyngdepunkt, der måtte give en lavere bil med deraf følgende vanskelige ind- og udstigningsforhold, og det efterhånden uundværlige bagagerum tog benpladsen fra bagsædepassagererne. Den moderne hurtiggående motor er resultat af utallige forsøg og opfindelser f. eks. af stållegeringer, der kunne tåle de høje motoromdrejninger, der blev en følge af høj kompression og ændrede åbnings- og lukketider for ventilerne.

Den europæiske benzinspris og vægtafgift har også været medvirkende til bilens form, f. eks. korte solide amerikanske vogne fra 1920–30 6–8 km pr. liter benzin, medens man nu kan få en let bil, der kan køre 16–18 km pr. liter, betinget af en hurtiggående og højt komprimeret motor og et let, såkaldt selvbærende karosseri, der i tynd plade kan formgives i kolossale presser. Alt, hvad man kan lave i en presse, kan betale sig, så det har nok lange udsigter med de håndforarbejdede glasfiber-karosserier med større holdbarhed. Der er gjort forsøg for glasfiber-tiden. Der eksisterer således et billede fra 1932, hvor Henry Ford med en hammer forsøger at slå en bule i et karosseri lavet af et materiale, der var udvundet af soyabønner, men det blev ikke til mere.

Bilen er i dag blevet et modeobjekt. Dens udseende ændres en lille smule fra år til år, men under motorhjelmen sker der faktisk ikke noget særligt. Bilen er blevet en pudsegenstand.

I samarbejde med en specialist på området har vi plukket nogle markante årstal fra bilens historie:

- 1873: Opfinderen Siegfried Markus i Østrig byggede 4 biler, hvoraf én findes på museum i Wien.
- 1885: Opfinderen Gottlieb Daimler byggede samtidig med konstruktøren Karl Benz den første lette eksplosionsmotor.
- 1886: Karl Benz solgte de første fabriksfremstillede biler.
- 1900: Bilen går fra 1 til flere cylindre og et cylindervolumen på 4000 cm³ og derover er almindeligt for hurtiggående biler.
- 1905: Amerikaneren Charles Knight konstruerer en firetakts ventilos glidermotor, der efter forskellige forsøg og forbedringer bliver brugt af den engelske Daimler-fabrik i 1910, og senere af fabrikkerne Panhard, Minerva, Overland m. fl.
- 1908: Med modellerne N-R-S når Henry Ford frem til model T, som han sætter i masseproduktion.
- 1910: Ettore Bugatti fremstiller sin første bil med en lille hurtiggående motor på 1300 cm³, der var datidens store biler overlegen.
- 1912: Cadillac sender den første fabriksfremstillede bil på markedet, forsynet med elektrisk selvstarter, opfundet af amerikaneren Kettering.
- 1914: Bilen begynder at antage sit nuværende udseende – særlig hvor det gælder sportsvogne.
- 1918: Den elektriske bil, der er støj- og lugtfri, har fået et betragteligt salg, der dog formindskes i takt med de benzindrevne bilers større lydløshed, og kun Detroit Electric Car Co. fortsætter fabrikationen til først i trediveerne.
- 1925: Chrysler forsyner sine biler med hydrauliske bremses.
- 1925–28: „Årgangsbilerne“, de uopslidelige, kommer på markedet – en følge af krigens frembringelse af bedre stål og værktøjsmaskiner, måske også den begyndende depression: tingene skulle holde længere.
- 1934: Chrysler bygger sin sikkerhedsbil „Airflow“, hvor karosseriet var bygget over en rørramme, men kun meget få blev solgt.

HVOR STORT *er vort* *marihuana-* *problem?*

Misbruget af marihuana og hash har i de senere måneder fået en vældig omtale. Men hvor stort er dette problem egentlig? Hvad ved man og hvad formoder man om disse narkotikastoffers udbredelse og farlighed? Disse spørgsmål belyses her i en samtale med det københavnske narkotika-politis leder.

MISBRUGET af marihuana og især haschich (hash) har grebet alvorligt om sig det sidste par år. Og eksperter venter ikke nogen stagnation i denne udvikling. Tværtimod. Gift- og narkotikaafdelingen under Københavns politi arbejdede sidste år med ca. 575 marihuana og hash-sager. Det var en fordobling i forhold til 1965 – og en syvdobling siden 1962.

Narkotikapolitiet er forberedt på, at tallet vil stige i samme takt i år. Der er også blevet taget visse mod-forholdsregler. Pr. 1. oktober i fjor blev narkotikapolitiet skilt ud fra Københavns Sundhedspoliti og er nu en selvstændig afdeling med politiassistent *H. Ginnerup* som leder. Endvidere er mandskabsstyrken på det sidste blevet fordoblet. En halv snes kriminalløse arbejder nu i afdelingen, som i mange år kun bestod af et par mand.

Såvel den meget anvendte hash som marihuana, der ses sjældnere herhjemme, hører til de „lettere“ narkotiske midler. Misbruget er mest udbredt blandt unge „langhårede“, der holder til i saneringsmodne ejendomme i det indre København.

Mens tidligere størsteparten af disse unge var udlændinge, er danskerne nu kommet godt med. I perioden 1965–66 var 72 procent af de indblandede i narkotikasager danskere, mens tidligere langt over halvdelen var udlændinge.

Mange purunge piger indblandet

Over halvdelen af de personer, der har været afhørt af narkotikapolitiet i København i fjor, var under 21 år. Mere end halvdelen af de afhørte under 21 år var piger. Sættes aldersgrænsen ved

18 år, var endog 70 procent af de indblandede af hunkøn.

– Piger er tydeligvis mere indblandede i narkotikasager end i de fleste andre arter af kriminalsager, siger lederen af narkotikaafdelingen, politiassistent *H. Ginnerup*. I sager om narkotika er mindst 25 pct. piger, mens gennemsnittet for alle kriminalsager er ca. 10 pct.

Når sagerne med de lette narkotika i de sidste år har taget et så eksplosivt omfang, mener politiassistent *Ginnerup*, det skyldes de store fortjenester og den ringe risiko ved indsmuglingen.

For effektivt at bekæmpe hash-misbruget må der sættes en stopper for indførslen. Ifølge den nye narkotikalovgivning af 1955 er det ulovligt såvel at være i besiddelse af hash og marihuana som at ryge det. Strafferammen er bøde, hæfte og fængsel op til to år.

Narkotikapolitiet påstår, det er rygtedes i smuglerkredse over hele verden, hvor let man slipper om ved ulovligt at indføre hash til Danmark. Straffen er lille i forhold til fortjenesten. Det meste af stoffet bliver smuglet ind af udlændinge, der i de fleste afsløringsager slipper med en hæftestraf på få måneder.

Der har været tilfælde, hvor pågrebne amerikanske hash-smuglere efter domsafsigelsen har rystet lettet på hovedet og sagt: *I staterne havde vi fået den samme straf – men i år i stedet for måneder!*

I vores nabolande Tyskland og Sverige er narkotika-dommene da også mindst dobbelt så strenge som herhjemme.

Tusindvis af forbrugere

Hvor mange der herhjemme ryger hash – periodisk som jævn-

ligt – foreligger der ikke noget konkret vidnesbyrd om. Men narkotikapolitiet er klar over, at de ca. 575 sager fra 1966 kun omfatter en brøkdel af det virkelige antal brugere. Velinformerede personer fra hash-rygernes inderkreds har flere gange udtalt, at efter deres opfattelse ryger tusindvis hash alene i København. Dertil kommer, at de store provinsbyer efterhånden også har haft deres første hash-retssager.

Den såkaldte Septemberkomité, der har til formål at fremskaffe materiale til brug for en saglig debat om narkotika-problemerne, har publiceret, den vil stille spørgsmål til 10.000 formodede marihuana- og hash-rygere. Det er tanken, at spørgeskemaerne skal distribueres frivilligt gennem de kredse, som Septemberkomiteen ved forbruger hash. Komiteens sekretær, arkitekt *Niels Holt*, har iøvrigt udtalt, at det er hans opfattelse, at der er mindst 20.000 hash-rygere i Danmark. Men det er et af de spørgsmål, som undersøgelsen gerne skulle give svar på.

Forbruget i København er i hvert fald så stort, at der ikke er problemer med afsætningen som for blot få år siden. I 1962 anholdt politiet en amerikaner, der havde smuglet seks-syv kg hash til København. Her havde han, inden sin anholdelse, i flere dage forgæves forsøgt at få stoffet afsat.

Sidste år anholdt politiet også en „stor-importør“. Det var en tyrk, som på kort tid havde solgt flere kg marihuana fra en bæk på Strøget ved Helligåndskirken. Tyrken havde indrettet sit narkotika-depot på et gammelt toilet i en nærliggende baggård. Nu falbydes stoffet utallige mere eller mindre faste steder i Københavns indre by. Fortrinsvis på bestemte cafeer og andre af beatnik-ungdommens tilholdssteder.

Kæmpe-fortjeneste

Sidste år konfiskerede narkotikapolitiet i København ca. seks kg „stof“. Man regner med, der højst går ét gram hash til „et stop tobak“.

Fortjenesten på hash er enorm. I Mellemøsten koster et kg ca. 20 USA-dollars. Herhjemme, hvor politiet regner 4-500 gram for et stort kvantum, er sortbørsprisen 10-15 kroner pr. gram. Det vil sige en fortjeneste på 10-15.000 kroner for at smugle et kg hash til Danmark, hvis smugleren vel at mærke distribuerer uden mellemhandler.

Eksperter er vildt uenige om, hvorvidt de lettere narkotika så-

som marihuana og hash er farlige og vanedannende eller ej.

– Vi blander os ikke i diskussionen, om hash er vanedannende. I stedet ser vi det farlige i hash ved, at stoffet kan føre til misbrug af stærkere narkotika, siger politiassistent *Ginnerup* videre. Selv om vi holder os neutrale med hensyn til stoffets fysiske virkninger, kan jeg sige, at hash i mange tilfælde i hvert fald er psykisk vanedannende. De unge bliver grebet af det asociale beatnik-miljø. De kan ikke rive sig løs og igen tilpasse sig inden for en borgerlig tilværelses rammer. I årevis holder de til i saneringsejendomme, og det er blandt disse beatniks, at størsteparten af den indsmuglede hash ryges.

En dansk ekspert, psykiateren, overlæge *Jørgen Remvig* fra statshospitalet i *Glostrup*, har udtalt, at marihuana og hash ikke er direkte skadelig og nedbrydende for legemet som alkohol. På længere sigt tager dette narkotika dog appetitten og skader søvnrytmen – som alkohol. Om man kan undvære marihuana og hash, efter først at være blevet konstant forbruger af stoffet, er et spørgsmål om karakter. Derfor er „stoffet“ først og fremmest en fristelse for unge, ubefæstede sjæle.

I Nordafrika, Mellemøsten og Indien er der i dag millioner af marihuana-rygere og haschisch-spisere. Haschisch er det arabiske navn for indisk hamp (tørret urt), og det kan både ryges, drikkes som urtete eller spises som syltetøj. Som med marihuana – det spanske ord for indisk hamp – er det mest almindeligt at opblande det udvundne produkt med tobak og ryge det. Såvel marihuana som hash er udvundet af den samme plante. Marihuana af hampens topskud, mens hash er et koncentrat, en slags harpiks.

Officielt er hash-marihuana forbudt i såvel de arabiske lande som i Indien. Det skyldes, at disse lande har underskrevet en international konvention, der ligestiller hash med andre narkotiske midler. Men i virkeligheden bruges dette narkotika åbenlyst i de nævnte lande, også af lovens håndhævere.

I USA, hvor den indiske hamp mange steder vokser vildt, blev rygningen af marihuana forbudt i begyndelsen af dette århundrede. Onde tunger påstår, forbudet skyldes, at de store spiritusfabrikanter gjorde deres indflydelse gældende over for politikerne. De var simpelthen bange for, at marihuana skulle slå spiritus af mark.
kb.

NAR DE næste gang går i zoologisk have, bør De med særlig interesse studere elefanterne, næsehornet, bisonoksen og cænguruen. For om forholdsvis få år vil de efter al sandsynlighed være uddøde – i hvert fald som ildtlevende.

Hvor civilisationen trænger frem, går naturens dyrebestand tilbage. Ingen fredninger, vildtreservater og naturparker har kunnet hindre, at flere og flere arter uddøde. De faldt som ofre for menneskets jordopdyrkning og skadedyrbekæmpelse, men desværre oftere for dets pengegriskhed, sensationstrang, moderaseri, myrdelyst og dumhed.

★ Fra vor tidsregnings begyndelse og til 1800 forsvandt en dyreart hvert 55. år;

★ det sidste århundrede uddøde en dyreart hvert andet år;

★ nu bliver dyreriget hvert år en art fattigere.

at elegante damer kan få sko og håndtasker af deres skind. De sidste 250 *asiatiske løver*, et dyr, som engang strejfede om i hele Orienten, holdes nu strengt bevogtet i et reservat ved *Bombay*. Kongeriget *Nepal* havde for blot tre år siden cirka 500 *indiske næsehorn*, nu er tallet skrumpet ind til næppe halvtreds, skønt jagtbetjentene har ret til at skyde uden varsel på krybskytterne. Et enkelt nedlagt dyr kan indbringe op til 15.000 kroner – det pulveriserede horn regnes nemlig for et sikkert elskovsmiddel og sælges i dyre domme. På samme måde går det med en afrikansk gazelleart, dens fedt skal være et ufejlbarligt middel mod gift. Af flere millioner lever nu kun et hundrede i et par reservater. Og der er kun tyve eksemplarer tilbage af de små sydafrikanske *Addo-elefanter*.

Med sine 33 meter er *blåhvalen* alle tiders største skabning. Den og

fra hele verden. Selv paven appellerede forgæves til indbyggerne i det land, der fostrede dyrenes skyts-helgen *Franz af Assisi*.

I det sydøstlige Asien dræbes årligt langt over en halv million *vand- og pythonslanger*, hvis plettede skind sælges til høje priser. De første *chinchilla*-skind, verdens kostbareste pelsværk, kom hertil fra *Peru*, *Chile* og *Bolivia*, hvor det på bjergpassene vrimlede med de vævre blågrå gnavere. Nu lever de praktisk taget kun i pelsdyrfarme. *Flodilderens* bløde brune skind giver nertz, men med et verdensforbrug på seks millioner skind årlig kan ingen undre sig over, at dyret snart er forsvundet fra den europæiske fauna. Det må selvfølgelig beklages, men når man véd, med hvilke brutale metoder disse pelsdyr blev efterstræbt, er det trods alt mere humant at opdrætte dem i fangenskab.

til vej, ville de få kuldegysninger under pelskåben. I 1964 opdagede en kanadisk journalist sammen med en pressefotograf nærmest tilfældigt, at der sker grufulde massakrer på 3-4 uger gamle *sælunger* i *St. Lawrence-deltaet*. Deres fine hvide skind – *whitecoats* – flås af dem i levende live! Så stor øvelse har „jægerne“, at de kan „skrælle“ en værgeløs sælbaby på 30 sekunder. Endog højdrægtige hunner bliver sprættet op...

Et sådant blodbad kan naturen ikke klare. I løbet af de sidste fem år gik sælbstanden i det nordlige Kanada tilbage fra fem millioner til halvdanden million. Om få år er den sidste *Harp-sæl* efterladt på isen, tilføjet frygtelige sår, prisgivet en langsom kvalfuld død.

Den slags råheder foregår ikke i midten af det 20. århundrede, siger De. Filmen „The Killers“ viser det sort på hvidt. Over 300.000 sælunger mishandles til døde hver sæson blot for at tilfredsstille et modeluner.

Hundreder af dyrearter på vej mod UNDERGANG

Civilisationens fremtræng, menneskenes pengegriskhed, modeluner og andre forhold har ført til, at omkring 600 større dyrearter er i færd med at uddø. I denne artikel giver vor medarbejder, V. J. Brøndegaard, en række eksempler på de tab, jordens dyreliv har lidt eller står overfor.

★ Alene af pattedyr var 33 arter forsvundet ved år 1800. I forrige århundrede uddøde andre 33, 1944 var tallet kommet op på 106, og nu regnes med cirka 110.

★ Før år 2000 vil andre 50 pattedyrarter være totalt udryddet.

På den sørgeligt lange liste over dyr, som går deres snarlige undergang i møde, står blandt andre den *hvide stork* og *hornuglen*, hvoraf der i hele Europa næppe er 1000 par tilbage; endvidere *fiskeodderen*, *murmeldyret*, *kolabjörnen*, *sneleoparden*, *bæveren*, *kæmpeskildpadden*, *sølvhejren*, *isfuglen* ... der alle bliver sjældnere år for år. Om det så er Centralafrikas harmløse *vortesvin*, bliver de om natten skræmt op og sønderrevet af jagthunde.

Krokodillebestanden er siden 1900 decimeret med 75 procent for

andre store hvaler vil rimeligvis være udryddet før årtusindskiftet. *Grønlandshvalen* var i 1700-tallet det vigtigste fangstdyr omkring Grønland – den sidste blev dræbt i 1927. Man kan kun håbe, at det i tide lykkes internationale aftaler at standse olieindustriens massedrab på nogle af vor klodes mest interessante dyr. Hidtil er al fornuft prelet af mod profitjagten.

Isbjørnenes tal svandt de sidste 30 år ind med cirka halvdelen. Norske rejsebureauer indbyder til arktiske „safaris“ – kendskab til jagt ingen betingelse. Og nede i Syd-europa bliver hvert år mindst 100 millioner småfugle, bl. a. lærker, fanget eller skudt under trækket. De par gram brystkød, som findes på dem, kan næppe spille nogen rolle for befolkningens ernæring. Myrderiet fortsætter trods protester

Zobelen var allerede for 50 år siden så sjælden, at der „kun“ kom 70.000 skind på markedet. I 1901 advarede zoologerne mod at fortsætte den hensynsløse jagt på *Canadas bævere* – året efter solgtes for mere end ½ million kroner bæverskind! Jagten på *havodderen* i *Beringshavet*, ved *Kalifornien* og *Aleuterne*, blev strengt forbudt for over hundrede år siden, men dyret er alligevel så godt som udryddet.

Rundt regnet 30.000 afrikanske *leoparder* må hvert år lade livet – for at den hvide races kvinder kan hylle deres luksuslegeme i de kostbare skind. Dyrene falder ikke for kugler eller hagl, som kunne beskadige skindet, men lokkes i ud-spekulerede fælder og lider tit frygtelige pinsler, før man endelig dræber dem med knipler.

Hvis kvinderne vidste, hvordan buntmagernes skønne skind skaffes

Da sagen kom frem, strømmede det ind med titusinder harmdirrende protester, og den kanadiske regering så sig nødsaget til at skærpe jagtreglerne. Blandt andet fastsattes 50.000 sæler som maksimum for sæsonen 1965. Den begyndte 12. marts, og allerede de første 48 timer nedlagdes de til-ladte 50.000. Men man fortsatte uanfægtet. Fjerdedagen var man nået op på 80.000, 10. april ansløget dagblad i Montreal, at der var flået mindst 150.000 sæler.

Her som så mange andre steder i verden er fredningsbestemmelserne enten for lempelige, eller deres overholdelse bliver ikke kontrolleret tilstrækkeligt effektivt.

Nogle af de dyr, der er i fare for at uddø, hører – som krokodiller eller slanger – vel ikke netop til de mest populære. Men alle har de deres mission, og vi kan som „skabningens herrer“ ikke ustraffet gribe

så drastisk ind i naturens fint afstemte balance mellem arterne. Slangerne for eksempel æder måre og andre dyr, der ødelægger frugtplanterne. Omvendt lever *leguanerne* mest af krokodille- og slangeæg. Men selv om de firbenlignende øgler er meget nyttige, efterstræbes de uden skånsel. Deres skind forarbejdes til håndtasker, og kødet er en af Sydafrikas dyreste delikatesser.

Ikke én, men mange gange har naturen advaret os mod følgerne af de vilkårlige indgreb. Således blev ti par levende *bisamrotter* i 1905 bragt fra Kanada til slotssøen ved Prag. Bestanden hinsides „dammen“ var efterhånden blevet så decimeret, at det europæiske behov slet ikke kunne dækkes. Nu håbede man, rotterne ville formere sig også i vor verdensdel.

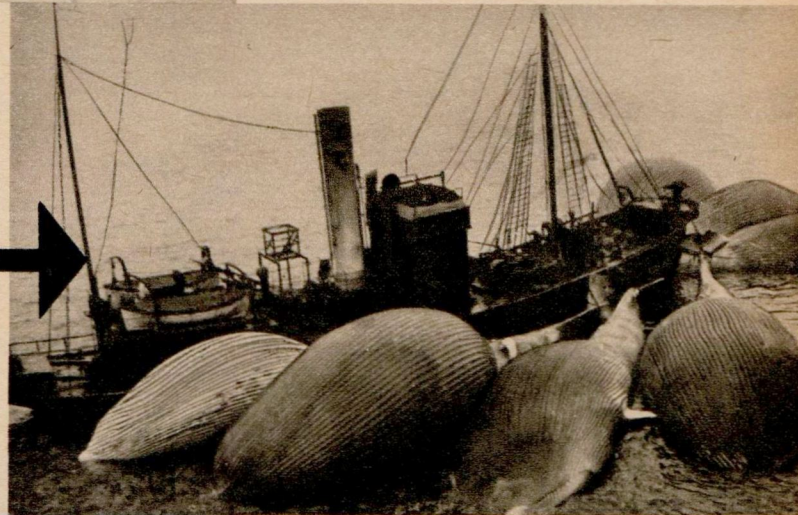
Og det gjorde de! Uden naturlige fjender havde bisamrotten snart bredt sig over det meste af Europa, ødelæggende dæmninger og dambrug. Men skindet viste sig at være næsten værdiløst.

Ifølge en rapport fra UNESCO skal henved 600 større dyrearter være ved at uddø. Og når det er sket, kan tabene aldrig genoprettes. Hver gang et dyr forsvinder for stedse, er vor verden blevet fattigere.

Men der er stadigvæk en næsten uoverskuelig rigdom af arter tilbage. Oldtidens *Aristoteles* kendte kun 520 slags dyr, den store *Linné* (død 1778) nåede at beskrive 4236 – i dag sættes tallet meget rundt regnet til en million (hvoraf dog de ca. 760.000 arter er insekter).

Og hvert eneste år opdages mere end 5500 flere! 5000 insekter, 500 bløddyr, 20–30 pattedyr og 2–3

Isbjørnene ved Nordpolen, kæmpehvalerne i Sydpolarhavet og det tropiske områdes krokodiller og leoparder er blandt de mange dyrearter, som er blevet voldsomt reduceret i tal i vor tid.

fugle kan som nye for videnskaben føjes ind i systematikens tykke bøger. Dr. *Herbert Friedman* ved det amerikanske nationalmuseum mener, at henvend et hundrede fuglearter endnu ikke er beskrevet.

Der er heldigvis også adskillige eksempler på, at dyrearter, man troede uddøde, lever endnu – omend måske ikke altid i bedste velgående.

Det „sidste“ eksemplar af *Ny Zealands Kakapo*, verdens største papegøje, blev 1947 udstoppet til et museum. I 1962 fangede man yderligere fire, der nu under indenrigsministeriets opsigt holdes i store bure, hvor man vil prøve at få dem til at yngle.

For cirka 70 år siden fandt man i sydaustralske huler knogler af et ukendt, ganske lille pungdyr. Det fik navnet *Burramys parvus* med tilføjelsen „uddød før europæernes ankomst“. Men 1966 fangede man et levende dyr af arten!

Af andre genfundne „levende forsteninger“ kan nævnes *Cahow-stormfuglen* (på Bermudaøerne 1951), *Stellers albatros* (ti par 1954 på den japanske ø *Torishima*), *Kühl-hjorten* (to eksemplarer 1955 på *Bawean* nord for *Java*). *Sandwichs-gæssene* på *Hawaii*, der tillige med Nordamerikas snehvide trane regnes for verdens sjældneste fugle, er med energiske bestræbelser reddet fra total udryddelse. Der var knapt et dusin tilbage, i dag har de formet sig til over 70.

DAGLIG LIVETS TAL

*Lidt statistik over,
hvor meget vi spiser,
snakker og arbejder*

MIN KONE? — nåh, hun passer bare huset og børnene“. Hvor tit hører man ikke en ægtemand sige det . . . lidt stolt over, at han kan spare sin kone for at tage arbejde uden for hjemmet, men også med en undertone af selvmedlidenhed: — Jeg alene må slide som et bæst, mens hun . . .

Lad ham læse denne artikel, så bli'r han måske klar over, hvor meget han sparer i hustruløn.

Dr. Colin Clark ved Oxford universitetet anslår, at de britiske kvinders årlige arbejdsindsats svarer til ikke færre end 130 milliarder kr. eller en trediedel af Storbritanniens samlede nationalindkomst. Det syntes nogle medarbejdere (naturligvis mænd!) ved en

londonavis måtte være for meget. De gav sig til at kontrollere dr. Clarks statistiske materiale og kom til et andet resultat — nemlig at husmødrenes løn burde være endnu højere efter timebetalingen for kokkepiger, barneplejersker, babysitters o.s.v.

Talemåden „kun husmor“ er vel opstået, fordi vi bliver vænnet til at tænke „industrielt“. En husmor er jo ikke produktiv i den forstand, at hun skaber noget, der om sættes i klingende mønt. Men statistikken iler hende til hjælp og anerkender de imponerende præstationer, ægtemændene så ofte er blinde for.

Et institut har regnet ud, at moderen med et barn gennemsnitlig arbejder 10 timer 6 minutter daglig, med to børn 10 timer 42 minutter, med tre børn 11 timer 18 minutter.

Ifølge en FN-statistik over husmødrenes arbejdsindsats klarer amerikanske kvinder sig med „kun“ 63 timer om ugen takket være en masse tekniske hjælpemidler. Overraskende nok kommer den polske husmor på andenpladsen med ca. 85 timer. Hendes hjælpemidler er meget beskedne, så forklaringen må være den, at der ikke stilles så store krav. Italienske kvinder arbejder 85–102 timer ugentlig, medens franske husmødres arbejdsuge er på 91–110 timer. Svejtsiske, hollandske, danske og tyske husmødre sysler mellem 109 og 125 timer i hjemmet — alt ifølge den nævnte FN-statistik.

NÅR MAN betænker, at de mange timer blot går til at holde hus og hjem nogenlunde i orden, er der al mulig grund til at finde ud af, hvordan husmoderens arbejde kan lettes. Også hun må have den fritid, alle andre erhverv gør krav på . . . og har fået. For de mange tusinde udearbejdende kvinder er det simpelthen nødvendigt at anskaffe arbejdsbesparende husholdningsmaskiner.

Et københavnsk dagblad lod en sygeplejerske, en ekspeditrice (i skotøjsforretning) og en hjemmевærende husmor gå med pedometer (skridttæller) for at få løst det ældgamle spørgsmål, hvor langt de egentlig vandrer hver dag. Forsøget gav forbløffende tal:

Sygeplejersken
går 58.500 skridt eller 29 kilometer

Ekspeditricen
går 41.500 skridt eller 21 kilometer

Husmoderen (med to børn)
går 30.358 skridt eller 15 kilometer

Det bliver for sidstnævntes vedkommende på et år til 5400 kilometer, fra Nordkap til et godt stykke ned i Sahara! På sin sølvbryllupsdag har hun gået tre gange omkring Jorden ved ækvator. Intet under, hvis hun engang imellem klager over smerter i fødderne. I løbet af de 25 år gjorde hun rent i en by på størrelse med Odense og pudsede alle de vinduer, som findes i verdens største bygning *Empire State Building*, New York.

Stewardessens job er heller ikke så let

som mange forestiller sig det. *American Airways* forsynede dem med pedometer, og det viste sig, at de hver tilbagelagde ekstra 13 kilometer, mens maskinen fløj over Atlanten.

En ganske almindelig husmor med mand og to børn skærer hvert år 12.000 skiver brød, skræller 10.000 kartofler, stopper sokkehuller sammenlagt på størrelse med en vognport, vasker eller boner 30.000 m² gulv (tre fodboldstadions) og slæber hjem med fødevarer, der vejer lige så meget som et dollargrin.

Over 300 timer hvert år står hun ved opvasken. Og hvilken opvask! Et helt bjerg af 45.000 kopper, tallerkener, glas, kander, kasseroller o.s.v., 12.000 skeer, knive og gaffer . . . ialt fem tons! Det går selvfølgelig ud over hænderne. Men man må sige til hendes ros, at forbavsende lidt af porcelænet bliver knaldet.

At hun i det hele taget klarer sin store arbejdsbyrde uden at bryde sammen, skyldes dels, at det såkaldt svage køn i virkeligheden er det stærkeste, dels at hun bedre forstår at økonomisere med kræfterne.

Arbejdere i fabrikker og landbrug bruger gennemsnitlig 3000 kalorier daglig. Dr. *Reginald Passmore* ved Edinburgh-universitetets fysiologiske afdeling lod en gruppe husmødre arbejde med åndedrætsmaske og fandt ud af, at de trods den længere arbejdstid kun brugte 1760–2320 kalorier. Det var mest anstrengende at rede senge, som krævede 4,2 kalorier pr. minut, mindste forbrug — kun 2,5 kalorier i minuttet — blev noteret under madlavningen.

LYKKELIGT SMILER den vordende unge mor . . . lykkeligt uvidende om det, hun går imøde. Hun skal vaske 4000 bleer og 2000 par bukser, amme barnet 300 gange, spadsere 750 kilometer med barnevognen, rede den lilles seng 4000 gange, puste på 180 buler, behandle rifter og sår — 2000 gange sige „luk døren!“ og 1500 gange „vask fingrene!“.

En familiefar måtte en dags tid træde i moderens sted og fik — ubegribeligt nok — også tid til at notere følgende:

106 gange åbnet døren for ungerne
16 gange snøret og bundet sko
21 gange mæglet mellem parterne
11 gange smurt smørrebrød
28 gange hjulpet med spisningen
175 gange besvaret spørgsmål
19 gange tørret fugtige næser
94 gange sagt „Nej, det må du ikke!“ og
47 gange mistet tålmodigheden.

Et treårigt barn stiller gennemsnitligt 31 spørgsmål i timen. Men det er ingen ting at regne mod, hvad et voksent menneske når at få sagt. Som 70-årig har det snakket samfulde 13 år.

Det giver et andet uhyggeligt regnestykke: Blev alt, hvad vi siger, skrevet op og trykt, har vi i løbet af en uges tid fyldt et pragtbind med 252 tættrykte sider. Vore samlede mundværker på et år er et helt lille bibliotek, i løbet af 50 år bliver det til ikke færre end 2600 bind...

Og mens vi snakker om at snakke: Hvert døgn foretages herhjemme 3,4 millioner telefonopringninger. Varer hver samtale tre minutter (meget lavt anslået), vil det sige, at danskerne taler i telefonen 283.000 timer eller ca. 32 år... daglig.

OG HVAD får så en mand tiden til at gå med? Som 70-årig har han siddet 3400 timer hos barber eller frisør, brugt 6 år til at spise, 5 år til rejser, 3 år gik med at læse, to år med at klæde sig på og af - 24 år soves væk og tre år lå han på langs og var meget, meget syg. Egentligt arbejde forrettede han i kun 15 år og 4 måneder.

Hver eneste dag fjerner danske mænd ialt 6650 kilometer skægstubbe fra 6,6 hektar ansigtshud, når de fylder 70 år er næsten syv meter skæg snittet i småstumper.

Har en mand fra sit 20. år daglig røget 10 cigaretter og drukket en øl, bør han måske ikke gøre status på 60-årsdagen, for det bliver drabelige tal. De 144.000 „ligkistesøm“ måler sammenlagt over 11 kilometer, blev tændt med 6200 æsker tændstikker og forvandet til røg i 5 år og 8 måneder. Ryger han i stedet tre cigarer om dagen, er det på bare et år blevet til en kæmpecigar sytten meter højere end Rådhusårnet i København.

Nedsvælgningen af de godt 14.000 bajere, som stablet oven på hinanden rækker tre kilometer til vejrs, har taget ham 3600 timer og krævet over 58.000 armbøjninger.

Hvad det har kostet i rede penge, skal vi slet ikke komme ind på - ej heller, hvad der blev betalt i ekstra skat til staten eller hvor meget der kunne have stået i banken, hvis såfremt o.s.v. Selv om vi nævnede de næsten astronomiske tal, vil talrige læsere sikkert mene, at tid og penge trods alt gik til et godt formål.

Man regner med, at et menneske i løbet af sin levetid spiser sin egen vægt 1280 gange og omsætter en varmemængde svarende til forbrændingen af 3700 kg kul. Men det er jo med mennesker som med kakkelovne: nogle varmer godt, andre elendigt hvor meget man stopper i dem. Ædedolke kan være små og magre, svære mænd spise forbavsende lidt. Statistikken må bruge gennemsnitsværdier, og dens „spiseseddel“ (forbruget) fra det 10. til det 60. leveår ser bl. a. sådan ud:

7300 kg brød
2350 kg smør, ost o. a. fedtstoffer

7300 kg kartofler og grønsager
5500 kg kød
3000 kg sukker
200 kg salt
36.500 liter drikkevarer.

Omregnes fedtstofferne til det berømte danske smør, bliver det 35 dritler eller nok til at forsyne en købstad med 5000 indbyggere en uge. Kødforbruget modsvarer en hel skibslast okser, kartoflerne ville tilsammen blive en kæmpeknold 5½ meter lang og 2½ meter tyk, og hvad det flydende angår kunne en robåd let manøvrere i karret med de godt 36.000 liter.

Det forarbejdes alt sammen af vor organisme, der desuden i løbet af det halve århundrede har udskilt 4,4 tons kulstof fra den indåndede luft, mens hjertet præsterede en arbejdsydelse der kunne løfte seks slagskibe en meter.

- Så sig ikke, at livet er indholdsløst! Der sker en hel masse, selv når De synes, der ingenting sker.

Men man kan alligevel blive lidt forstømt over, at vi næppe får lov at leve i 1000 måneder (83 år), og at kun ganske få bliver en million timer gamle - 114 år, 28 døgn og 4 timer.

V. J. BRØNDEGAARD.

**NY
SMUK
ÆSKE**

BAT
JUNIOR

**der er
mere tobak
i BAT**

**den brænder langsommere
- og smager derfor mildere**

BAT er rullet på en sådan måde, at den brænder langsommere og derfor giver en mildere, mere aromatisk smag. BAT er for rygere, som foretrækker en mindre og kompakt cerut, men ønsker den store ceruts fulde tobaksnydelse.

52 øre

A. M. HIRSCHSPRUNG & SØNNER
KONGELIG HOFLEVERANDØR
KONGELIG SVENSK HOFLEVERANDØR

ROSEN fra Kazanlak

Selv verdens fornemste parfumer ville miste et væsentligt element, hvis de ikke i sig rummede et stænk af rosenduften fra en bulgarsk dal, som gennem århundreder har været et lille kongerige af skønhed og vellugt.

I DEN ganske verden er der mere end 20,000 rosen-varieteter. Kun tre eller fire indeholder den olie, som anvendes i parfumefabrikationen, og som dronningen blandt dem betragter man Kazanlak-rosen, fordi den giver den højeste procent olie af den fineste kvalitet.

Kazanlak er en dal i Bulgarien, men egentlig stammer denne rose fra Kashmir i Nordindien. Sagnet fortæller, at dens egenskaber blev opdaget, da en fremmed prinsesse for flere hundrede år siden besøgte Kashmir. For at glæde hende blandede værterne rosenblade i hendes badevand, og senere bemærkede man, at rosenduften holdt sig i lang tid på det sted, hvor vandet blev ledet ud.

Fra den indiske provins flyttedes den vidunderlige rose til Persien og fra Persien til Bulgarien.

Med smil på læben er de unge, bulgarske piger begyndt på dagens arbejde. Inden middag skal de hver have plukket 35 kg rosenblomster.

Nu tørster Deres planter efter SUBSTRAL

**mindst
en gang
om ugen!**

Deres planter i altankasser og blomsterkummer tørster - ligesom stueplanterne - efter SUBSTRAL, fordi jorden slet ikke rummer tilstrækkelig næring. Husk derfor at vande med SUBSTRAL **mindst en gang om ugen** i hele væksttiden og se selv det imponerende resultat - livskraftige, saftiggrønne planter og et væld af blomster sommeren igennem og langt hen på året!

SUBSTRAL er ikke et tilskud, men en **livsbetingelse** for Deres planter. SUBSTRAL indeholder 31 grundstoffer og mikronæringsstoffer, væksthjælpende B₁ vitamin og plantehormoner - alt det, planterne trænger til for at kunne vokse, danne nye skud og udvikle den dejligste blomsterpragt. Glæd Dem selv og andre med farvestrålende frodighed på altanen. Vand regelmæssigt **mindst en gang om ugen** med SUBSTRAL.

**PLEJ DERES PLANTER
MED KÆRLIGHED OG**

alt, hvad Deres planter har brug for, i een flaske

SUBSTRAL®

rien. Den kom til Balkan i det syttende århundrede, og den faldt så godt til, at den efterhånden kom til at dække et areal på næsten 4000 tønder land.

I dag er disse roser på samme tid en national indtægtskilde og en attraktion, der navnlig i sommerens blomstringsmåneder tiltrækker uendelige mængder af turister. Men havde det stået til tyskerne, og havde tyskerne vundet Den anden Verdenskrig, er det sandsynligt, at man af Kazanlak-rosen kun havde haft eventyret tilbage.

Allerede på et tidligt tidspunkt fremkaldte denne særprægede rose et glødende had hos producenterne af erstatningsparfumer, og under Den anden Verdenskrig fik de tyske firmaer i denne branche sat igennem, at rosenplanterne rykkedes op med røde. For hver ødelagt tønde land betaltes der store præmier. Rosenkulturen var på nippet til at blive jaget ud af Bulgarien, men inden det kom så vidt, skiftede vilkårene, og tyskerne indtog rosernes rolle som det jagede vildt.

Så mange roser, at man kan høre, når knopperne brister.

I Rosernes Dal blomstrer den røde rose fra Kazanlak, *rosa damascena mill*, der udgør 90 pct. af plantningerne, mens den hvide rose optager 10 pct. Dalens jordbund og dens klima danner de bedst tænkelige forudsætninger for produktionen af den fornemme rosenolie. Klimaet er moderat, vinteren mild, foråret fugtigt, og ind i maj og juni bliver dagene varme, natterne kølige, i den tidlige morgen dugger de vidunderlige roser.

Tyskerne var ikke ene om at sende misundelige blikke til de bulgarske roser. Mange fremmede har i tidens løb forsøgt at købe hemmeligheden ved rosendyrkningen og produktionen af rosenolien. Andre ønskede at erhverve tonsvis af den lette sandede jord, der indbyder roserne

til at udvikle kraftige rodsystemer, men disse forsøg var på forhånd dømt til at mislykkes, thi den lykkelige forening af Bulgariens sol, den frugtbare jordbund og den viden, som gennem århundreder er gået i arv fra den ene rosendyrkergeneration til den anden, er naturligt nok ingen eksportvare.

I sommermånederne er Rosernes Dal et sandt Mekka for enhver rosenelsker. Tidligt, meget tidligt om morgenen begynder hundredtusinder rosenknopper at åbne sig, og hvis man lytter efter, vil man – fordi så mange roser gror på ét sted – kunne høre den svage hvisken, når knopperne brister.

Netop tidligt om morgenen, inden duggen når at forsvinde, er plukkerne fra landsbyerne nået frem til deres arbejde. Mellem 8000 og 11.000 mennesker deltager i selve rosenplukningen. De første roser stikker de kvindelige plukkere i håret, og resten hober sig op i de kurve, der hænger ned fra deres talje. 35 kg kan de hver især plukke i løbet af en arbejdsdag, der slutter ved middagstid, og på dette tidspunkt er fabrikkerne godt i gang med den videre bearbejdning af den duftende høst, som i løbet af en sæson tårner sig op til et så astronomisk tal som 4.000.000 kg roser.

Den uundværlige rosenolie

På fabrikkerne udvindes rosenolien ved destillering med damp. Blandingen af rosenolien og vand ledes ind i specielle beholdere, og rosenolien, der er lettere end vandet, bliver på overfladen. Beholderens kapacitet ligger på mellem 2000 og 6000 liter, og de bliver i forhold hertil fyldt med 200–1200 kg rosenblade, som tilsættes varmt vand. Beholderne varmes op ved damp, nogle installationer dog direkte ved ild, og destilleringen finder sted i et nøje afpasset tempo og ved en ganske bestemt temperatur. Mens denne proces udvikler sig det ene sted, står stør-

stedelen af roserne, blandet med vand, i en opløsning, hvorfra man ad anden vej udvinder rosenolien ved destillering. Det endelige produkt er en blanding af disse to rosenolier, en blanding, som siden kendetegnes af den kvalitet, tæthed og vedholdenhed, den giver de parfumer, hvis fundament den danner.

Dette er nok til, at De kan bære duften af Bulgariens roser i 10 dage, siger eksperterne på forskningsstationen nogle få kilometer fra Kazanlak, når de dypper spidsen af en nål i rosenolie og borer den gennem gæstens jakkeopslag.

Denne rosenolie er den uundværlige grundingrediens i alle fornemme og dyre parfumer. Den gør dem finere og skænker dem en betydelig stabilitet på grund af rosenoliens langsomme fordampning. Derfor finder man bulgarsk rosenolie i *Patous* „Joy“, i *Nina Riccis* „Capricci“, i *Schiaparellis* „Schocking“, i *Carvens* „Robe d'un soir“ og i mange andre velkendte parfumer.

Samme værdi som purt guld

Kun i enkelte tilfælde er der mere end fem pct. rosenolie i en parfume. Det vil sige, at f. eks. 10 gram parfume indeholder 0,5 gram rosenolie, og det lyder rent umiddelbart som forsvindende lidt. Men der skal 27.000 roser til for at udvinde blot ét gram rosenolie eller 4000 kg rosenblade til et kg rosenolie, som igen er sin vægt værd i guld, eftersom de store fabrikker betaler omkring et kg guld for det eller omregnet i verdensvaluta ca. 1500 dollars (en halv snes tusinde kroner).

I glæden over pengene glemmer bulgarerne dog ikke deres berettigede stolthed over selve Rosernes Dal, hvor man, så langt øjet rækker, kun ser roser, roser og atter roser i ét stort betagende skue. Det er så overvældende virkningsfuldt, at man gerne tror den bulgarer, som fortæller, at den, der én gang har set Rosernes Dal, resten af sit liv vil drømme om at vende tilbage til den.

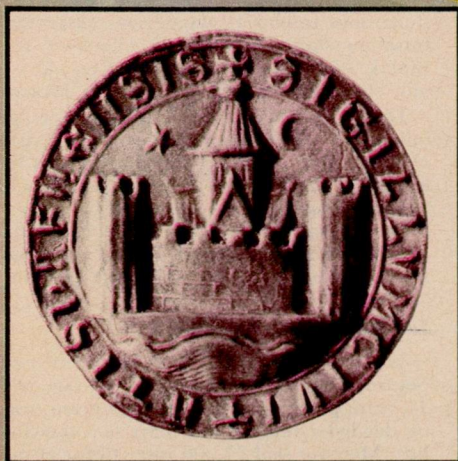
Johannes Skjerbek.

**Der findes en
cerut, der er lige
så mild som en
cigaret... prøv selv
BLÅ BELLMAN**

NORDISK TOBAKS KOMPAGNI A/S

De vil blive overbevist ved første drag... BLÅ BELLMAN forbinder cigarettens mildhed med ceruttens fordele: mættende fyldighed - længere rygetid. Prøv den idag - kun 45 øre pr. stk.

FRA ABSALONS FLÆKKE TIL URBANS STORBY

Kortet: K. Weischer

Tekst: Kaj Christiansen

Ved større, personlige festdage er det skik, at talere og lejlighedsdigtere skildrer hædersgæstens opvækst og fremgang, fra han „trådte ind i livet“, til han nu har bragt det så herligt vidt, at han er blevet konfirmeret, fylder 60 eller har været ansat i fyr- og vagervæsenet i 25 år.

Ved en 800 års fødselsdag bør en tilsvarende udviklingshistorisk service naturligvis ikke mangle, selv om det ikke er en person, men staden *København*, der runder et skarpt hjørne, som vi festtalere siger.

For at sikre både over- og tilbageblik på samme tid, har Samvirke imidlertid valgt at give afkald på såvel poesi som festprosa. I stedet bringer vi vor hyldest til fødselaren i form af en *grafisk* skildring. Blot ved at holde farverne ud fra hinanden kan man her på siderne studere de mest markante faser i udviklingen af biskop *Absalons* lille fisker- og handelsflække til overborgmester *Urban Hansens* nutidige storby.

Den mørkerøde farve viser omfanget af den bebyggelse, Absalon nåede at se, inden han lukkede sine trætte krigserøjne i 1201. Foruden den i så mange skolebøger omtalte „borg ved havn“ omfattede hans fæstningsværker en vold- og palisaderække (den mørkerøde linie). Den omsluttede et areal på 68 ha – og i den henseende var byen i 1167 på størrelse med datidens *Roskilde* og *Viborg*. Men formentlig var kun en halv snes hektar bebygget i Absalons tid (og størstedelen af denne bebyggelse eksisterede i øvrigt, inden han kom til). Endnu hundrede år efter grundlæggelsen havde København højst 3500 indbyggere.

Ikke før ca. år 1500 var området inden for Absalons vold udbygget – og nu fremstod København som en betydelig købstad med henved 10,000 indbyggere. Fra 1417 var borgen hovedsædet for den danske kongemagt.

Første gang, København sprængte sine volde, var i *Christian IV's* tid. Han påbegyndte i 1606 et nyt befæstningssystem, hvis linieføring udvidede byens areal til det dobbelte. I den sag var

Christian Firtal mere fremsynet – eller heldigere – end han plejede at være. Hans bygrænse „holdt“ stort set i ca. 250 år.

Farven her angiver de københavnske områder, som blev bebygget under Chr. IV. De fleste ved, at hans byggevirk-somhed omfattede Rosenborg, Nyboder og Christianshavn. Men han opførte f. eks. også „skipperboderne“ – begyndelsen til *mayonnaise-kvarteret* (Hummergade, Laksegade m. fl.), som senere blev hovedstadens mest kendte bordel-strøg og endnu senere forvandlede til kulturcentret *Minefeltet*. Københavns indbyggertal voksede under Chr. IV til ca. 25,000.

Den videre udbygning af de nyinddragne områder prægedes af, at Danmark nu blev en enevældig styret stat, der lagde megen vægt på ydre pomp. Det spores både i de pragtbygninger, som rejstes i det nye nordøst-kvarter (Amalienborg-Kongens Nytorv) og i den systematiske gadeplanlægning. Den domineres, som man vil se, af lange parallelgader (Bredgade m. fl.). Datidens borgere var ikke særlig glade for dette system. De mente, at det var valgt, for at gaderne skulle kunne bestrøges med kanoner fra den nyanlagte fæstning *Kastellet*.

Midt i 1800-tallet boede der omkring 125,000 mennesker inden for Christian IV's gamle voldlinie. Det betød, at byen var håbløst overbefolket. 1852 blev bebyggelse derfor tilladt uden for søerne, og 1867 mellem voldlinien og søerne. Det gav signalet til et eksplosionsagtigt byggeri af lejekaserner – de høje, triste ejendomme, som den dag i dag dominerer store dele af Vesterbro, Nørrebro og Østerbro. De gule felter er de områder, som blev bebygget fra 1852 til 1880. Ved det sidste årstal boede der 235,000 mennesker i Københavns kommune (som den var afgrænset dengang).

Den lilla farve viser, hvor langt Københavns bebyggelse trængte frem i tiden fra 1880 til 1920. Endnu efter slutningen af den første verdenskrig kunne man finde egentlige marker indenfor en afstand af 4–5 km fra Københavns centrum.

Selv om det er en tilstand, mange af byens nulevende borgere har en personlig erindring om, er det for byplanlæggerne fjern fortid. Københavns bebyggelse er nu hele vejen rundt nået ud til kommunegrænsen, som ligger et godt stykke uden for det udsnit af københavnskortet, vi har kunnet få plads til på disse to sider. Og nu står der desværre ikke mere åbne arealer parat, som kan indlemmes i kommunen med et pennestrog og flytning af en voldlinie. Ved jubilæet er det derfor den indre udvikling og samarbejdet med nabokommunerne, der skal sikre fremgangen. Og de problemer, som er forbundet hermed, bliver næppe mindre end dem, København stillede Absalon og Christian IV overfor.

FREDERIKSBERG
HAVE
SOLBJERG
(CA. 1167: SOLBIARGA)
nedlagt 1621

ROSKILDEVEJ

SØNDERMARKEN

VALBY
(CA. 1167: WALBU)

VIGERSLEV ALLE

VESTRE
KIRKEGÅRD

SERRIDSLEV
(CA. 1167: SERSLEF)
nedbrændt 1523

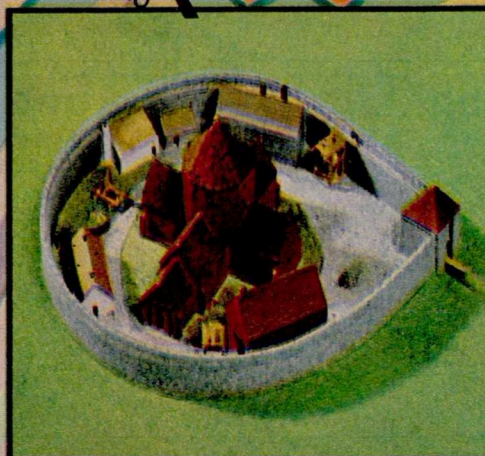
VIBENSHUS
RUNDDEL

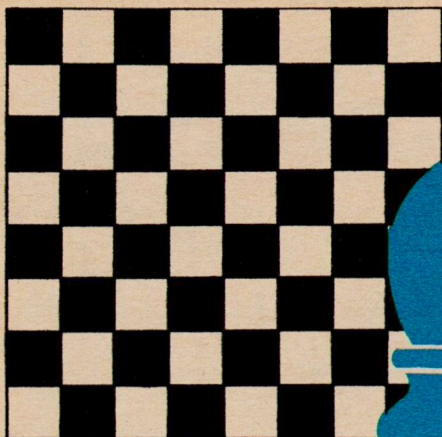
SÅDAN BYGGEDE ABSALON MEN TUSINDE GÅRGE SÅ STORT

Saxo Grammaticus ville have misundt os billedet til højre. Det viser nemlig nøjagtigt, hvordan den borg så ud, fra hvis opførelse vi regner Københavns grundlæggelse. Modellen er udført i skalaen 1:500 på basis af opmålinger i ruinerne under Christiansborg og alle andre tilgængelige oplysninger om bygningsværkets dimensioner og udseende.

Da fotografiet er i ca. halv størrelse i forhold til modellen, svarer 1 centimeter på billedet til 10 meter på den borg, Absalon rejste.

Modellen af Absalons borg:
Jan Anker.

Kun een eneste kollega i hele Vesteuropa !

At være professionel skakspiller er antagelig den mest eksklusive bestilling i vor del af verden. Der findes kun to i Vesteuropa, hollænderen Donner og danskeren Bent Larsen, som her fortæller om livet blandt skakstjerne fra øst og vest.

DET ER en eksklusiv og ofte indbringende levevej at være professionel spiller. Der kan jo tjenes gode penge på f. eks. professionel fodbold. Noget af det mest eksklusive er imidlertid at være professionel skakspiller. Af dem er der kun to i hele Vesteuropa: Hollænderen Donner og Danmarks hidtil eneste stormester, den 31-årige Bent Larsen.

Bent Larsen lever et liv foran skakbrættet – i lange perioder af året bogstaveligt talt fra morgen til aften. Men det har også givet resultater. I dag er den danske stormester i topledten, måske mellem de fem-seks bedste skakspillere i verden.

Det har kunnet spores på Bent Larsens indsats ved skak-brættet, at han er „gået over“ til professionalismen. Den danske

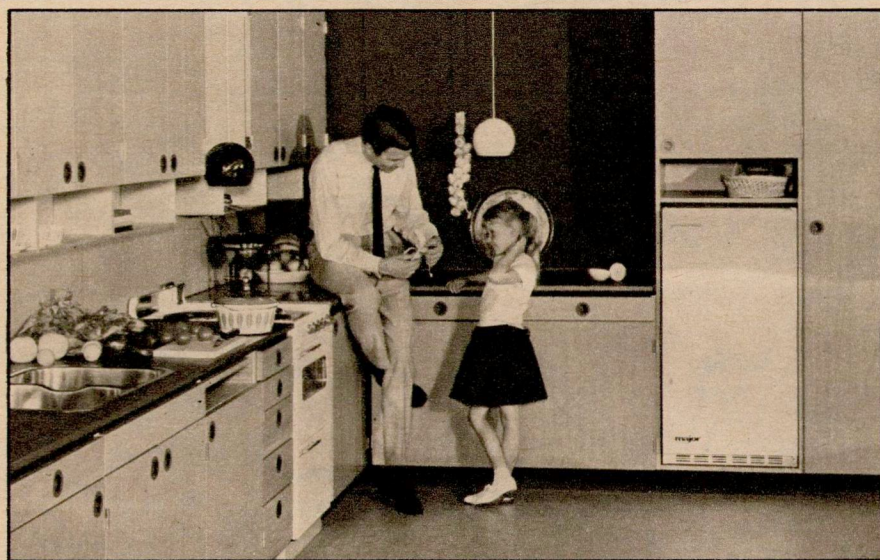
skakekspert havde sidste år en af sine hidtil bedste sæsoner. Han blev bl. a. nummer tre ved den store internationale turnering i Santa Monica i Californien, hvor 10 af verdens absolut bedste skakspillere mødtes. Bent Larsen slog her to gange den russiske verdensmester Petrosjan.

Bent Larsens position i toppen af international skak har dog også kostet slid, afsavn og en uddannelse. Han manglede kun et år i at blive civilingeniør, da han mistede interessen og sprang fra. Senere begyndte Bent Larsen at studere russisk og historie, men han har nu ikke vist sig på Københavns Universitet det sidste år. Skak tager al hans tid.

Og hvordan kan man så leve af at være

professionel skakspiller? Tredjepladsen ved den californiske turnering gav en præmiesum på 2.500 dollars (altså 17-18.000 kr.), mens vinderen af turneringen fik 5.000 dollars. Det er dog ikke altid, Bent Larsen er så heldig at få hele præmiesummen med hjem til Danmark. Han har således endnu 500 mark stående i en østtysk bank. Pengene vandt han i en turnering for et par år siden, men det kan simpelthen ikke betale sig for ham at hæve beløbet.

Østblok-valutaens ringe kurs herhjemme er også en af årsagerne til, at Bent Larsen kun stiller op bag jerntæppet, når der er tale om store og meget vigtige turneringer. Udbyttet er simpelthen for ringe. Og når præmiesummen er en

TECTUM KØKKENET

En vidunderlig gave til hele familien - et helt NYT og PRAKTISK køkken!

TECTUM KØKKENET fås i OREGON PINE eller MAHOgni. De flexible elementer passer ind i ethvert hjem - og den gennemarbejdede indretning vil glæde enhver husmor! Send kuponen ind i dag - så får De straks den store illustrerede brochure for det nye TECTUM KØKKEN - med alle oplysninger, mål og priser.

Besøg vore permanente udstillinger med specielt uddannede konsulenter:

Rosenørns Allé 18, København V, telf. (01) 39 25 22
Frue Kirkeplads, Århus C telf. (06) 13 35 33
Tolderlandsvej 106, Odense telf. (09) 13 12 63

KUPON:

TIL TECTUM, ROSENØRNS ALLÉ 18, KBH. V
Ja, send mig straks GRATIS den store brochure over TECTUM KØKKENET.

Navn: _____

Adresse: _____

By (postdistrikt): _____

CODAN „SPRINT“

- den helt rigtige til leg og sport!

Smarte, solide lærredssko med skridsikker, transparent sål. De har ventilering og tåforstærkning. Helt rigtige forårs- og sommersko - til at slide på!

Codan »Sprint«, sorte, dess. 7871

Str. 24-27	kr. 15,00
» 28-31	kr. 16,50
» 32-35	kr. 17,85
» 36-39	kr. 19,25
» 40-47	kr. 20,65

- og så får De endda dividende

BRUGSEN

VI MØDES I BRUGSEN OG FAR DEL I DIVIDENDEN

Nyt, større Møbelkatalog

– med dejlige farver og masser af spændende møbel-nyheder. Udfyld og indsend kuponen til FDB Møbler, Roskildevej 65, Albertslund – og De vil gratis få tilsendt det nye møbelkatalog i større og smukkere format, med dejlige farvesider og alle de sidste møbel-nyheder, bl. a. fra FDBs store møbel-konkurrence!

MØBLER

Pindestol J 104, tegnet af arkitekt Jørgen Bækmark – og udført i sort, blå, rød eller hvid lakeret bøg. 55 cm bred kr. 75,-

ADRESSE

NAVN

KUPON

ALBERTSLUND
ROSKILDEVEJ 45

VORDINGBORG
MARIENBJERGVEJ 90

ODENSE
ØSTERBRO

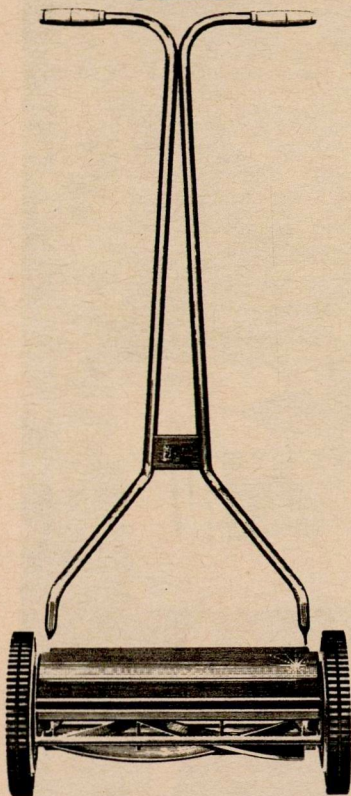
VEJEN
ARNFREDSEJ V. HOVEDVEJ 1

AARHUS
VESTERBRO TORV

HOLSTEBRO
HOSTRUPSVEJ 9

ÅLBORG
SKALBORG
HOBROVEJ

LYSBRO lancerer ny plæne- klipper der slår alt

Markedets smukkeste
og mest velkonstruerede plæneklipper.
Spørg derfor efter den
hos Deres forhandler
og insister på, det skal være LYSBRO

Lysbro
JORDENS BEDSTE

del af en professionel spillers indtægter, må der tages hensyn til præmiens omsætningsværdi.

Andre indtægter kommer fra Bent Larsens skribentvirksomhed som skakmedarbejder for såvel dagspressen som fagpressen. Der bliver som regel også tid til om vinteren at rejse rundt til landets skakklubber og dels instruere, dels spille simultan – hvilket vil sige, at han på én gang spiller f. eks. 25 forskellige skakpartier mod 25 forskellige spillere. Ved en sådan lejlighed plejer Bent Larsen ikke at tabe mere end et par partier – og vinde eller spille remis i de resterende.

Måske vil denne koncentration om spillet en dag give et verdensmesterskab i skak. 30'erne er den bedste skak-alder, og Bent Larsen har, siden han begyndte at spille skak som syv-årig, trænet sin hukommelse op til at kunne rumme ufatte- ligt meget om skakspil. Han påstår så- ledes selv, at han kan huske og korrekt gengive ca. 50 partier fra a til z. Men der er også nok at tage fat på. Det påstås så- ledes, at varianterne i skak er et 55-cifret tal!

For blot 40-50 år siden var de store skakmestre farverige personligheder, hvis

temperament sikrede alle større skakturneringer i hvert fald mindst en god skandale. Men nu- tidens skakgenier er anderledes beskedne og stil- færdige mennesker, der møder op i pænt jakke- sæt og gør sig umage for at repræsentere deres land på så værdig vis som muligt.

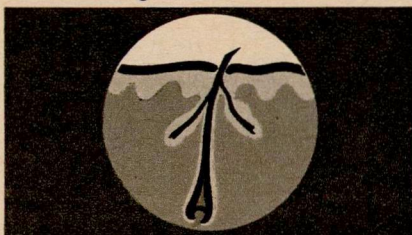
Bent Larsen har, siden han blev stormester for ti år siden i Moskva, haft rig lejlighed til at studere sine kolleger i skakoverklassens inder- kreds. Han siger, at først og fremmest russernes overtal af stormestre i stærk grad har været med til at lægge en dæmper på gemytterne. To tredjedele af de ca. 50 aktive stormestre er rus- sere, så der er hård konkurrence om deltagelsen på det russiske hold til de store turneringer.

Skejer en russisk storspiller blot det mindste ud, mister han lige så stille sin udrejse-tilladelse. Og russerne er meget strikse med disciplinen. Der har således på den hjemlige front været rejst stærk kritik af, at to af de russiske topspillere, *Tal* og *Petrosjan*, ryger under turneringerne.

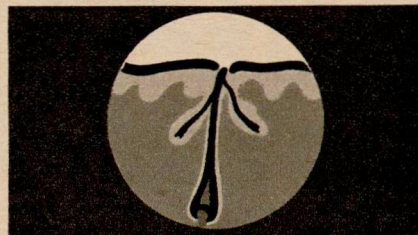
Det hænder dog stadig, at naturen går over optugtelsen. For få år siden var således den polsk-argentinske stormester *Najdorf* midtpunkt i en stor skandale under en turnering i Amster- dam. *Reshewsky*, USA, tilføjede *Najdorf* et re- gulært kæbestød, fordi denne havde hjulpet en af *Reshewsky*s modstandere med at analysere et hængeparti.

*EN MÆRKBAR FORDEL

Wisk smelter hårene bort og giver glattere hud - længere. Wisk er vel- duftende og blød som lotion. De føler Dem veltilpas med Wisk.

Her ser De hvad der sker, når De bruger barbermaskine. Hårene bliver skåret skråt af noget over hudfladen, hvilket bevirker, at De generes af de små skarpe og spidse stubbe.

Wisk hårfjerningscreme opløser hårene og har **dybdevirkning**. Derfor holder huden sig glat og velsoigneret meget længere.

NY stor tube kr. 6,50

Wisk

Velduftende
hårfjerningscreme
Smelter håret bort

Bent Larsen (t.h.) spiller ved en international turnering med K. Darga, mens den russiske mester Spasski ser til.

Skak-nervekrig

Men hvis der skal kæmpes med andet end skakbrikkerne, benytter nutidens topspillere sig som regel af nervekrig i stedet for slående argumenter. Mange skakstjerner mener, at den tidligere russiske verdensmester Tal har et meget ubehageligt og gennemborende blik. Man så derfor under en stor turnering, at Tals modstander, Benkö, USA, mødte op med store solbriller.

Der kan også føres nervekrig med en kaffekop. Den franske stormester Tartakow sprang engang op under et spil og gik hen og hentede en tom kaffekop og en teske, hvorefter han begyndte at røre kraftigt rundt. Det var hans reaktion over, at modstanderen havde opløst sukkeret i sin kaffe ved en flere minutter lang, raslende omrøring. Det siges, at også tyggegummignaskende modstandere kan få stormestre til at se rødt af irritation. Og amerikaneren Fischer

tåler ikke, at publikum så meget som mæler et ord. Han springer da straks op og anmoder turneringslederen om at få ro til at tænke!

Men det bedste nervevåben: tiden, kan spillerne ikke længere benytte sig af. Skakuret satte en stopper herfor. Det påstås ondsksfuldt, at skakuret blev indført, fordi ingen efterhånden ville være turneringsledere. Partierne trak ud i dagevis – ofte blev der spillet 12 timer i træk, kun afbrudt af en kort pause.

I dag skal hver spiller som regel foretage mindst 40 træk i løbet af 2½ time. Herved hænder det ofte, at en spiller kommer i tidnød og må foretage en mængde træk i en rivende fart for at holde tiden – en passage i spillet, som publikum selvfølgelig finder vældig spændende.

– En stor turnering, hvor man hver dag spiller et parti på fem timer plus eventuelle hængepartier, er en meget anstrengende affære, der kræver god kondition og fysik, fortæller Bent Larsen. I de sidste runder spiller vi altid dårligere end normalt. Det større pres på spillerne bevirker, at de laver flere fejl. Faktisk er det umuligt at gennemføre en stor turnering uden, at begå større eller mindre fejl. Et par bommerter kostede mig således førstepladsen ved turneringen i Santa Monica.

Granada er en cerut, der vil falde i Deres smag. Kvaliteten er i toppen, for den er fyldt med gode Java-tobakker, og prisen er kun 42 øre. Prøv Granada i dag, fås i 10 stk. æske og 50 stk. kasse.

Vi klarer os selv!

- med MLU's
Ungdomsforsikring

MLU's Ungdomsforsikring imødekommer ungdommens ansvarsbevidsthed overfor egen fremtid og andres velfærd.

LØSØRE	15.000
ved brand, tyveri, storm- og vandskade etc.	
ULYKKE	50.000
+ MLU-TILLÆG	50.000
BEGRAVELSESHJÆLP	1.000
ANSVAR	50.000
ved skader på ting og dyr	
ANSVAR	450.000
ved skader på personer	
SIKRING i alt	616.000
FOR KUN 34 KR. OM ÅRET	

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING G/S

Indsendes i lukket kuvert til
MLU

Vester Farimagsgade 19, V
Send mig brochure om MLU's
Ungdomsforsikring

Navn

Adresse

Postdistrikt

Hurtig genopbygning efter branden på FDB-frø i Glostrup

EFTER millionbranden på FDBs frølager på Godsbanevej i Glostrup natten mellem den 24. og 25. februar gik man straks i gang med oprydnings- og genopbygningsarbejdet. Om kort tid er den ca. 1100 m² store lagerhal atter i brug, og foruden at være frølager vil hallen komme til at rumme maskinanlæg til slibning af roefrø.

Den hurtige genopbygning skyldes i første række, at man har kunnet tage en ny tagkonstruktions-metode i anvendelse. Det drejer sig om store 25 meter lange buer af lamineret træ. Der vil blive rejst 8 store buer over lagerbygningen. De bærer hele tagkonstruktionen, så man er fri for den gammeldags komplicerede metode med spær og stivere. På billedet ser man håndværkere i færd med at bringe en af de sidste buer på plads.

Modernisering af brugsforeningernes vedtægter

Et udvalg nedsat af FDBs bestyrelse og repræsentantskab

I ADSKILLIGE år har det været åbenbart, at brugsforeningernes vedtægtssystem trængte til en modernisering. Vedtægterne har ikke været i stand til at holde trit med de krav til beslutningsdygtighed og organisationsmæssig tilpasning til nye vilkår, som de sidste års dynamiske markedsudvikling tydeligt har anvist nødvendigheden af.

Navnlig har det skortet på definitive vedtægtsbestemmelser om kapitalforholdene. Stort set indeholder vedtægterne ingen retningslinjer for kapitalforholdenes ordning under forskellige vilkår. Det er uægtelig et stort handicap i den nuværende situation, hvor store organisationsomlægninger og sammenslutninger trænger sig på og vigtige afgørelser om kapitalforholdenes indpasning i disse reformer skal træffes.

Vedtægterne savner også tilstrækkelig smidighed til at kunne fungere effektivt i aktuelle situationer, hvor fordelene af hurtig stillingtagen til et betydningsfuldt strukturproblem vil være af afgørende betydning. Det er helt i sin orden, at et lille mindretal i første omgang kan modsætte sig en indgribende organisationsreform,

men når alle har gjort sig sagen klar, må det være flertallets ret at træffe den endelige beslutning ved simpel majoritet på en næstfølgende generalforsamling.

Også nye erhvervsvilkår, som følger af den nye næringslovs ikrafttræden, kræver en modernisering, og hertil kommer en række andre forhold, som ønskes afklaret og præciseret.

Spørgsmålet om en vedtægtsreform har været til behandling i FDBs repræsentantskab, hvor et 5 mands udvalg, bestående af FDBs formand Lars P. Jensen og gdr. Skov Andersen, Vrå (fra bestyrelsen), samt repræsentantskabets formand, forstander Knud Povlsen, Skåde, undervisningsinspektør J. Bach, Lillerød, og forretningsfører Alfr. Kristensen, Nakskov (fra repræsentantskabet), blev nedsat for at udforme og fremsætte forslag til en vedtægtsrevision, som behandles på et senere repræsentantskabsmøde. Udvalgsarbejdet tilsigter at udarbejde et sæt mønstervedtægter, som kan være vejledende for brugsforeningerne, hvorefter det er disses opgave selv at tage initiativet til deres anvendelse indenfor den respektive forenings rammer.

Grønlands 4. brugs

GRØNLAND har fået sin fjerde brugsforening. Den er blevet stiftet i *Egedesminde*, som er Diskobugt-områdets trafikale knudepunkt. Foreningen havde ved starten ca. 80 medlemmer. Den undersøger nu de forskellige muligheder for påbegyndelse af forretningsmæssig virksomhed.

I andre af de større, vestgrønlandske byer, bl. a. *Frederikshåb*, *Narssaq* og *Julianehåb* er lokale forbruger kredse i gang med at forberede stiftelsen af brugsforeninger.

Tidligere er som bekendt oprettet brugsforeninger i *Nanortalik*, *Sukkertoppen* og *Godthåb*, og de to første af disse har åbnet hver sin brugs, som går fortrinligt.

Med i moms-nævnet

FORMANDEN for brugsforeningen HB, direktør *Kaj Nielsen* er af finansministeren blevet udpeget til medlem af det særlige moms-nævn. Det vil få den endelige, administrative afgørelse af spørgsmål om momsens omfang, om den afgiftspligtige værdi og de særlige fritagelsesordninger for flyvemaskiner, skibe og aviser. Desuden skal nævnet fungere som klageinstans for toldvæsenets afgiftsansættelser.

De øvrige medlemmer bliver landsdommer *T. Schelle* (formand), departementschef *P. Gersmann*, tolddepartementet (næstformand), byretsdommer *E. Bjerregaard*, formanden for Københavns Tømmerlaug, tømmermester *A. C. Christensen*, afdelingschef *E. Alban Hansen*, tolddepartementet, formanden for De danske Handelsforeningers Fællesorganisation, møbelhandler *Hans Kjær* og formanden for De samvirkende danske Landboforeninger, forpagter *A. Pilegaard Larsen*.

FDB og momsen

FOR at forberede overgangen til merværdiafgiften – momsen – som træder i kraft 3. juli, har FDB nedsat et udvalg bestående af regnskabsdirektør *Bak-Hansen* (formand), underdirektør *Gunnar Christensen*, kontorchef *Palle Marcus* og kontorchef *Bogh-Sørensen*. Desuden udpeger Uddelerforeningen to medlemmer.

For en milliard kroner gruppelivsforsikring

DET kooperative forsikringsselskab ALKA har nu truffet aftale om gruppelivsforsikringer indenfor så mange fagområder, at den samlede forsikringssum er passeret en milliard kroner. De fleste af disse ordninger sikrer et beløb på 12.000 kr. til enken, såfremt den forsikrede dør, og desuden 3500 kr. pr. barn. Efter det 55. år sker der en aftrapning af forsikringsbeløbet.

Jubilæer i FDB: 40 år:

Fuldmægtig *Einer Schou*, Vareafd. A, 10. juni.

Mrs. Peterson ikke mere USAs „forbrugerminister“

Præsident Johnson synes at have ladet sin forbrugerrådgiver „falde opad“.

Esther, sørg for, at enhver husmoder er klar over, at jeg står på hendes side.

Sådan formulerede præsident *Johnson* den opgave, han tildelte *Esther Peterson* kort efter, at han havde overtaget præsidentposten i USA. Hendes officielle titel blev særlig rådgiver i forbrugerspørgsmål.

Det er hun ikke mere. Hun er nu *Assistant Secretary of Labor*. Det er en slags viceministerstilling i det amerikanske arbejdsministerium, men i hvor høj grad overflytningen skal ses som en påskønnelse, er måske tvivlsomt.

Hun gik så energisk op i sin rolle som „forbrugerminister“ og sagde tingene så direkte, at det har skaffet hende adskillige uvenner i indflydelsesrige forretningskredse, og det er ikke ganske usandsynligt, at det er et pres fra den side, der har medført, at hun har fået tildelt et nyt arbejdsområde.

– *Det vigtigste for en person i min stilling, sagde hun for nylig i et interview, er at have fuldt kendskab til den taktik, som anvendes af de kræfter, der bekæmper forbrugerinteresserne. Jeg tror, at jeg kender alle trick'ene, alle svindelnumrene, alle tyvestregerne.*

Det er nødvendigt, at myndighederne beskytter vore dages familie i forbruger-markedets jungle. Forbrugernes kamp er af samme art som kampen for ret til at organisere fagforeninger og for borgerlige rettigheder. Det er de udbyttedes kamp mod udbytterne. De sidstnævnte er desværre langt de bedst organiserede. Det er derfor min rolle at genoprette balancen...

Dette er jo ganske hårde ord i et land, hvor det er mere almindeligt, at regeringens talsmænd hylder princippet: *Hvad der er godt for General Motors er godt for nationen*. Det manglede da heller ikke på skarp kritik og forblommede trusler fra dem, der følte sig gået for nær af *Esther Peterson*. Men hun lod sig ikke skræmme. Hun er af jysk afstamning

Esther Peterson i samtale med en journalist ved den kooperative, amerikanske presse, David Clement.

(hendes forældre udvandrede fra Nordjylland) og er åbenbart i besiddelse af det, man plejer at kalde ægte, jysk stædighed.

Da forbrugerne i en række amerikanske byer startede en blokade af visse supermarkeder, opmuntrede hun dem kraftigt, og hun har adskillige gange, som hun selv udtrykker det, *halet senatorerne* (amerikanske rigsdagsmænd) *op af deres bløde stole og sendt dem hen i et supermarked, så de med egne øjne kunne studere virkeligheden.*

Kort før hun forlod posten som „forbrugerminister“ (og inden hun vidste, at det skulle ske) blev *Esther Peterson* interviewet af en medarbejder ved den kooperative presse, *David Clement*. Som den vigtigste af sine aktuelle opgaver nævnte hun gennemførelsen af et lovmæssigt påbud om, at *den effektive rente* skal oplyses ved ethvert pengeudlån. Endvidere lovede hun at sætte hårdt ind mod *vildledende emballage* – et problem som jo også optager f. eks. det danske forbrugerråd.

Mrs. Peterson tilføjede, at disse spørgsmål drejer sig om kolossale beløb. Pengeudlånene til private anslås for hele USA at udgøre ca. 140 milliarder kr. *Det er derfor ikke overraskende, sagde hun videre, at de, der spekulerer i profitten på et sådant område, har kørt det tunge artilleri frem. Jeg håber, de ikke vil få held med sig – eller i hvert fald kun midlertidigt.*

Måske er det alligevel de svære kanoner, hun her talte om, eller andre former for erhvervs-skyts, der har ført til *Esther Petersons* forflyttelse. Men selv om hun skulle være „faldet opad“, hvad noget kunne tyde på, vil hendes indsats som „forbrugerminister“ ikke kunne undgå at sætte sig spor. Netop i disse år synes den amerikanske forbrugerbevægelse at gennemgå en interessant udvikling, og *Esther Petersons* farverige indsats har utvivlsomt bidraget til at støtte aktiviseringen.

Vi-mønster
nr 3014
størrelse
34—36—
38—40—42

Bekvem og smart strandtøj

Sy selv strandtøjet. Det er så nemt med Vi-mønster. Strandpyjamas i frotté med lumberjakke og bukser med svaj er sommerens mode. Mønsteret har nr 3014, og foruden strandpyjamas er der mønster til en Bikini og Bermudashorts, som kan syes i farver der står til pyjamas'en.

Til pigernes strandtøj er der mønster til en ærmeløs bluse og shorts og til en BH under blusen. Syet i stribet og småtærnet stof i samme farver er den ung og festlig. Sy den efter Vi-mønster nr 3018.

Vi-mønster får De direkte fra Sverige. På Deres eget posthus indbetaler De Sv. Kr. 4:60 til postgiro 45 05 84, Kooperativa Förbundet, Stockholm 15.

Husk endelig at skrive ønsket mønsternummer og Deres egen adresse tydeligt og helst med blokbogstaver.

De finder flere Vi-mønster-modeller i Vår Mönstertidning. Den koster lige så meget som et Vi-mønster og kan bestilles på samme måde.

Vi-mønster
nr 3018
størrelse
8—10—12—14

ERFARINGER FRA RUMMET VIL GØRE KAFFEN BEDRE !

Man kan diskutere, om billetten til Månen er de kæmpesummer værd, rumforskningen koster. Men som et biprodukt af arbejdet med satellitter og rumskibe er indvundet en række erfaringer, der vil komme til nytte i dagligdagen.

ER AMERIKANERNE ved at blive rumtrætte? Noget kunne tyde på det. Astronauterne regnes selvfølgelig stadig til nationens helte. Men flere og flere amerikanere gider ikke længere kigge på „de dødedelige mænd i deres flyvende kapsler“.

Det blev man klar over, da de fleste fjernsynsstationer afbrød det normale program for at transmittere fra *Gemini 8*, som befandt sig tre hundrede kilometer over det indiske ocean. Der var sket en kortslutning i kapslens styrede, så den slog kolbøtter gennem verdensrummet.

3600 opkald blokerede alle ledninger til NBC i New York, som havde afbrudt en western. 3150 ophidsede seere ringede til ABC i Los Angeles og ville se mere af „Batman“ og hans kamp med gangsterne, andre tusinder protesterede hos CBS, der dog ellers meget apropos kørte en fortsættelse af den utopiske serie „Døden i Verdensrummet“. Man kan roligt regne med, at et mangedobbelt antal ikke gjorde sig den

ulejlighed at tage telefonen, men simpelt hen slukkede apparatet.

Det hele er jo ikke andet end rutine, siger man. Kan det overhovedet gå galt? Efter snesevis af vellykkede starter og jordomkredsnings har millioner amerikanere fået den opfattelse, at en sight-seeing deroppe ikke er farligere end en køretur på motorvejen til Chicago.

Seernes uventede reaktion skabte en dyster stemning hos NASA, de amerikanske rumfartsmyndigheder. For hvad vil der ikke ske, hvis størsteparten af nationen for alvor bliver rumtræt! Man tænker her ikke så meget på den lille familie foran TV-apparatet, men på de medlemmer af Kongressen, der sørger for bevillingerne til de løbende og nye rumprojekter.

Siger de stop, må kæmpestore konstruktionsbureauer, laboratorier og montagechaller lukke. Det betyder, at mindst 100.000 højt kvalificerede fagarbejdere, teknikere og

Det bli'r vel nok alle tiders ferie...

Hvor er her dog vidunderligt!

Bente lånte sit sommerhus ud...

- og det gav hendes vasketøj klarhed

Det var knageme' pænt af Niels og dig at låne os sommerhuset, Bente

Og så med sengetøj, hvad gi'r du?

Er jeg ikke dygtig? Rent, hvidt linned - også i sommerhuset!

Jo, vel er du så - men kik lige her, Bente...

Dit vasketøj er rent, og det er hvidt, men det mangler helt den klarhed, som kun Valo kan give...

Den næstsidsste feriedag:

Jeg vasker det, vi har brugt, før Bente og Niels kommer...

- og så blev Valo's ny blå kraft sluppet løs på Bentes vasketøj

BLÅ KRAFT

Velkommen og tak for lån af huset!

Du store, er det mit sengetøj? Sikke flot det er blevet!

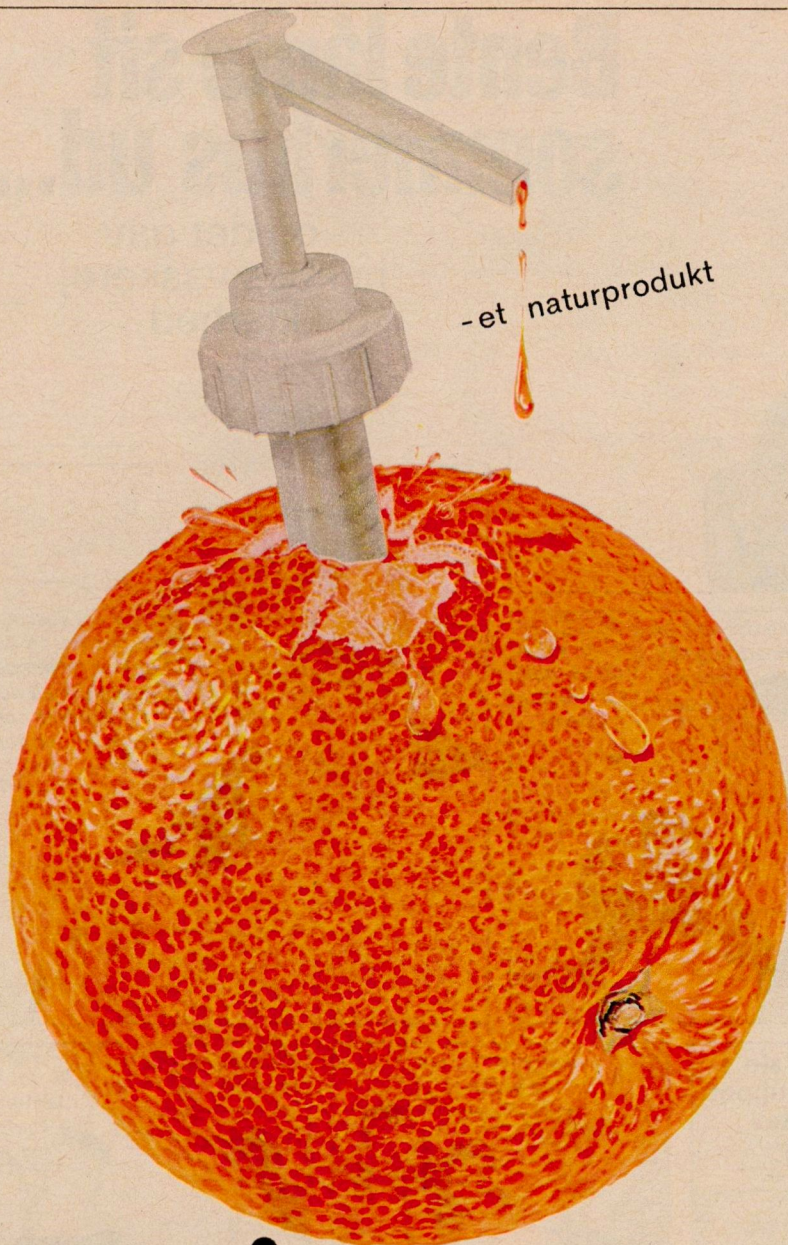
Ja, det har fået Valo's klarhed

kort sagt:

-rent og hvidt-
og mere end det
Valo tvinger
klarheden frem!

Helt fantastisk, Gerda - nu ved jeg, hvad klarhed i tøjet er!

Fra Dansk Droge Import A/S, København, Herlev.

sunsip

fortyndes hele 30 gange

Sunsip er et højkoncetreret naturprodukt, fremstillet af solmodne frugter. De kan vælge imellem appelsin, mandarin eller æble. Sunsip smager af mere, for der er mere kraft i Sunsip, og så er Sunsip kaloriefattig. Husk at købe den praktiske Sunsip-pumpe.

Bemærk!
Sunsip appelsin
nu også i
økonomiflaske.

Vælg mellem Appelsin, Mandarin, Æble

videnskabsmænd må søge sig et andet job!

Javel, men det ville også betyde, at utallige opfindelser gjort under rumforsøgene kunne videreudvikles til gavn for alle. Når de folk, der i årevis har samlet erfaringer hos NASA, strømmer til fabrikkerne, får skatteyderne først noget nyttigt for de 40 milliarder dollar, de har måttet betale for at holde liv i Saturn-programmet.

Også uden for Amerika (og Sovjetunionen) spørger flere og flere lægfolk, om ikke de enorme summer kunne bruges til mere fornuftige ting i en verden, hvor to trediedele af menneskeheden lever på og under sultegrænsen.

Men der er som bekendt intet så galt, at det dog er godt for noget. Og rumforskningen danner ingen undtagelse. Allerede nu og navnlig på længere sigt kan vi alle drage nytte af de fremskridt, som nu med næsten ubegrænsede pengemidler opnås i verdens største værksteder.

Flere hundrede astronautiske opfindelser er begyndt at erobre – landjorden. Her er nogle eksempler:

- * En tobakspibe af pyrolitisk grafit, et overordentlig varmebestandigt materiale til spidsen af rumraketter.

- * En alkalisilikat-maling, der i årevis modstår vejrlig, solbestråling og opløsende syrer.

- * Superlette kunststoffer, oprindelig kun brugt til raketudstyr, anvendes nu bl. a. til jernbane-tankvogne, halvt så tunge, som hvis de var fremstillet af stålplader.

- * Brændstofcellen i rumkabinen producerer elektricitet under en forening af ilt og brint; der eksperimenteres nu med en sådan motor i støj- og gasfri biler.

- * Nye metallegeringer, særlig med titan, wismut og tellur, der ikke nedbrydes af kemikalier, anvendes bl. a. til ventiler i olieraffinerier.

- * En ingeniør gjorde tilfældigt den opdagelse, at kaffe filtreret gennem stoffet Teflon (der renses raketens flydende brændstof) smager væsentligt bedre.

- * Pyroceram, en mellemting af glas og keramik og benyttet i raketmotorer, er også velegnet til gryder og pander; det tåler den stærkeste opvarmning og kan bagefter dypes i isvand uden at tage skade. Køkkenudstyr af et særlig slags Polyceram er desuden altid sterilt, fordi mikrober ikke kan trives på det.

- * Da et rumskib skulle forsynes med køjer, der automatisk beskytter besætningen mod for kraftigt sollys, opfandt *Sundstrand Aviation* et plastisk materiale, som i sollys straks sværtes sort, men i mørke atter bliver gennemsigtigt. Det anvendes nu til solbriller. Også en solcreme specielt fremstillet til astronauter er kommet i handelen.

- * To ingeniører på rumfartscenteret *Huntsville* demonstrerede fornylig en elektromagnetisk hammer. Den vejer kun ca. 8 kilogram, men giver slag på op til den 2000-dobbelte vægt af en 5 tons rambuk! Over hundrede amerikanske og europæiske stålværker har omgående bedt om nærmere oplysninger.

Også lægerne er begyndt at udnytte rumfartens positive resultater.

Det er nemlig ikke nok at bygge rumskibe, mandskabet kan ikke klare strabadserne uden helt usædvanlige

HER FÅR DE REN BESKED OM VASK

De har som husmor og forbruger krav på at få en korrekt og saglig orientering om de vaskemidler, De bruger - om anvendelsesmuligheder, indhold og priser... Anvender De f.eks. til storvask: Ny Panzym til forvask, Super Blenda til klarvask og Topping i sidste hold skyllevand har De opskriften på, hvordan De bedst og billigst får den reneste vask!

SUPER BLENDA til storvask og klatvask

er det eneste selvkvirkende vaskemiddel på **ren** sæbe-basis og giver derfor en langt mildere og mere effektiv vask. Super Blenda er lavtskummende, selvblødgørende og som følge heraf specielt velegnet til maskinvask. Med Super Blenda får De mere vaskeaktivt stof pr. dl vaskepulver og mindst mulige kalkudfældninger i tøjet. Plastpose à 2 1/2 kg **9,68**

NY PANZYM til forvask og iblødsætning

er et enzymatisk, skumstabiliseret vaskemiddel, der også er fortrinligt til iblødsætning. NY Panzym's hurtigvirkende, æggehvide-spaltende enzymer fjerner vanskelige pletter og rande - og gi'r i forening med Super Blenda **helt** rent og klart tøj (De ser det bl. a. på skjorteflipperne og manchetterne!) Pakke à 500 g **2,95**

BLIDA til finvask

er det eneste finvaskemiddel på **ren** sæbe-basis og er derfor især velegnet til vask af uld, silke samt til finvask af syntetiske og strygelet-behandlede stoffer. Blida fjerner ikke fedtlaget fra uldfibre og bevarer derfor uldens naturlige greb. Blida er selvblødgørende og lavtskummende og kan derfor også bruges til finvask i vaskemaskiner. Pakke à 500 g **2,65**

TOPPING tekstilblødgøringsmiddel

anvendes i sidste hold skyllevand. Topping gør tøjet blødt og lækert og letter strygningen. Fjerner statisk elektricitet fra syntetiske fibre. Plastflaske à 740 ml... **2,98**

* Ny Panzym, Super Blenda og Blida's sammensætning og brugsanvisning kontrolleres af DANSK VAREDEKLARATIONS NÆVN.

Bemærk! Doseringsangivelser for vaskemidler kan kun være vejledende, da doseringen er afhængig af såvel vandets hårdhed som tøjets tilsmudsningsgrad og -art.

BRUGSEN

- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

Helene svarer:

Modstander af make-up

Svar til „Fie“

Deres mand vil ikke have, De bruger „sminke“ – men har selv et vågent blik for smarte piger – med make-up ... Sikke en irriterende fyr! Brug roligt den make-up, der gør DEM til en smart pige i alle andres øjne (det er måske det, han ikke kan tåle?). MEN – brug altid make-up rigtigt, diskret, så De ikke virker det mindste „malet“. I mange forretninger kan De i øvrigt nu få Skønhedens Hjerteserie, der har alt til faget hørende. En virkelig god, kvalitetspræget kosmetik til så rimelige priser, at Deres små skønhedsindkøb, ikke vil mærkes på Deres husholdningspenge.

De tabte hår

Svar til fru Hanne Hansen

Nej, der findes desværre intet middel, der effektivt stopper en gryende „måne“. Men selvfølgelig kan man spare på de hår, man har, ved at pleje dem så godt som overhovedet muligt. Køb Suave Gel for Men til Deres mand, det vil pleje de hår, der stadig holder stand ... Desuden forhindrer det den uklædelige blanke isse, der vist ikke virker flatterende for ret mange andre end lige Yul Brunner. Suave Gel har også en fin, behagelig duft, som mænd plejer at synes om.

Når håret bliver „træt“

Svar til „Lone“

Med et så udtørret og udmarvet hår, som De har fået ved lidt for hyppig affarvning, må De være meget kritisk i valget af hår-præparater. Vask ikke håret i hvad-som-helst (en shampoo med sulfo udtørret altfor meget), men hold Dem til Helene Curtis Lanolin Shampoo, der er overordentlig mild og har et stort lanolin-indhold. Og må De absolut bruge hår-spray, vil jeg anbefale Coronet Hair Spray med vitaminer opløst i olie.

De store, spændende øjne ...

Svar til „Cleo“

Soné De selv har bemærket, er øjnenes make-up så dominerende i denne sæson, at hvis De vil være „med“ – må De hellere se at få begyndt. Hvilken farve øjenskygge, De skal bruge, afhænger meget af Deres egne farver og garderobe – men blå er jo som bekendt altid pænt. Ligesom med læbestift er det bedst at have et par forskellige at variere med. Vælg altid en stiftskygge som øjenskygge fra Skønhedens Hjerteserie. Denne type er mest skånsom mod huden. Stiftens fordeles let over hele øjenlåget og udtørres ikke. En smule talkum til sidst forhindrer skyggen i at stribe. Til Deres øvrige orientering: Eyeliner benyttes til kanten af øjenlåget. Mascara til vipperne (også de løse!). Øjenbrynsstift til selve øjenbrynet (farv mod hårene i små-bitte streger). Føres alt sammen i Skønhedens Hjerteserie.

Har De hår- eller kosmetikproblemer? ... Så skriv eller ring til: Helene, Strandvej 156, Skodsborg. (01) 80 35 05.

hjælpemidler. Astronauten er ingen „supermand“, men et ganske normalt menneske, der har vowed sig ud mellem stjernerne.

Om bord råder et kunstigt klima som i det sydlige Kalifornien, der regnes for verdens sundeste. Det opnås med særlige lamper, fugtighedsregulatorer, luftfiltre m. m., som også kan bruges i sanatorier. Metalplader, der opvarmes og afkøles alt efter retningen af den elektriske strøm gennem dem, gør allerede nytte i mange amerikanske hospitaler. Det samme gælder „precipitronen“, der uden bevægelige dele, trukket af et batteri, fjerner alle støvpartikler fra luften, som indåndes.

Fremtidens rumskibe bliver mere rummelige og komfortable, astronauterne kan bevæge sig helt utvungent og i skjorteærmer styre fartøjet mod målet. Rumdragen bruges da kun i selve verdensrummet ... og i sygehuse til patienter med unormalt blodtryk eller polio-lammelser.

Under astronauternes hårde træningsprogram har det vist sig, at det mest ideelle er 4 timers arbejde, 4 timers hvile og afspænding, 4 timers søvn. Denne tidstabel bruges nu i en ny terapi for nervepatienter og sindslidende. Fritiden i rumskibet må udfyldes på en sådan måde, at den giver afspænding med samtidig brug af muskler og hjerne. Et hold psykologer tumler derfor med ideer til nye sportsgrene. Underholdningen de mange og lange timer kan leveres af en såkaldt termoplast-recorder (TPR) med hele biograffilm optaget på kun 1 millimeter brede bånd.

Der fremstilles også „mikrobøger“, som hver indeholder over 2000 tryksider af normal størrelse. Et helt bibliotek – 10.000 bøger – vejer tillige med fremviseren kun tre kilogram! Men der kunne også indrettes TPR-biblioteker på afsides forskningsstationer i polaregne og urskove. Udstyret er elektronisk databehandlingsanlæg med TPR, får den en „hukommelse“, der tåler sammenligning med menneskehjernens.

Rumpiloten spiser ikke piller, men meget koncentrerede madvarer. Med biokemisk syntese er fremstillet sukker, fedtstoffer og oste, der udnyttes 100 procent af organismen, d.v.s. intet udskilles. En forbindelse af fire kulstofatomer har desuden den mærke-

lige egenskab at virke søvndyssende, men uden de gangse sovemidlers ofte farlige bivirkninger.

En el-shaver bruger kostbar energi, den almindelige barbermaskine kræver sæbe og vand. Ingen af delene duer i et rumskib. Man ledte derfor efter et materiale til superskarpe, uopslidelige barberblade og standsede ved wolfram-kulstof. Klinger heraf giver en helt usandsynlig let og tæt barbering, hvad utallige mænd snart vil nyde godt af.

De formuer, som efterhånden er investeret i satellitter, har også vist sig at være givet godt ud.

Vejrligs-satellitterne fotograferer fra stor højde et bredt bælte af Jorden og dens skyformationer. Billederne hentes ned og samles som et puslespil til vejrkort, der giver muligheder for mere langfristede og sikre prognoser. Sagkyndige kan se, når en af de frygtede hvirvelstørme er under opståen eller i anmarch. Deres rettidige alarm har reddet tusinder af menneskeliv på Amerikas østkyst.

Takket være Syncom III, der tilsyneladende ubevægelig svævede 30.000 km over Stillehavet, kunne vi i 1964 „se“ direkte fra Europa til olympiaden i Tokyo. Andre telesatellitter er eller vil blive sendt op i en sky af ild og røg og gøre vor klode stadig „mindre“.

Metoden er nemlig langt billigere end noget andet. Medens det nyeste transatlantiske kabel med 128 kanaler har kostet ca. 1000 kr. pr. kanal og mile, arbejder den planlagte Intersat III med ikke færre end 3600 kanaler à ca. 90 kr. Da satellitten kan forbinde flere end to punkter, kommer den faktiske udgift endda ned på kun ca. 65 kr.

Private firmaer som det amerikanske COMSAT tjener da også store penge på at udleje telesatellitter til europæiske telefon- og TV-selskaber. Det er ellers ingen billig fornøjelse. En direkte transmission over Atlanten via Early Bird beregnes efter en grundpris for de første ti minutter på ca. 30.000 kroner og for hvert følgende minut 550 kr. Mandag til fredag fra klokken 12.30-21.30 er taksten 48.000 og ca. 1.200 kr.

COMSAT har i fjor haft en indtægt på 15 millioner dollars, 1967 kalkuleres med 25

PERLE*HUMØR

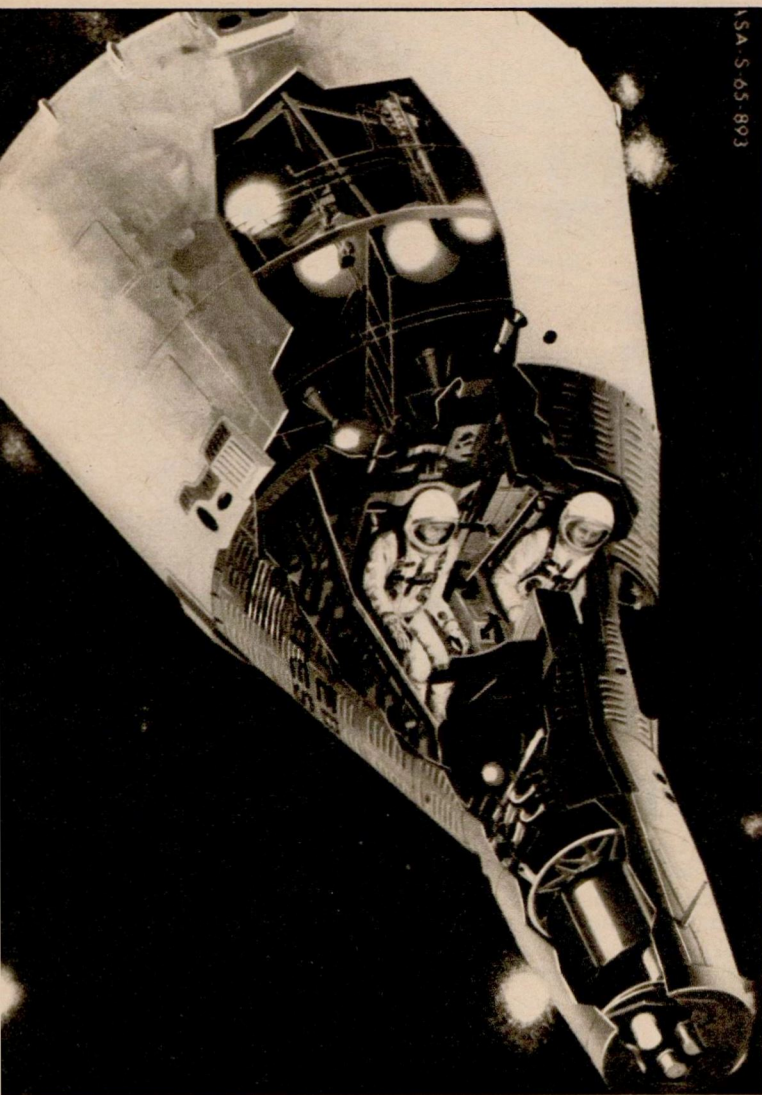
I DAG HÆNGER DE SMÅ BØRN IKKE I MOR'S SKØRTER

HVORFOR IKKE ?

DE KÅ IKKE NÅ!

PERLE I PIBENG I'R
PERLE*HUMØR

KR. 4.30
BLENDED

*Erfaringerne
fra rumkabinen
nyttiggøres nu
af hospitaler og sa-
natorier.*

og 1968 regner firmaet med at nå op på 40 millioner dollars – ca. 280 mill. kr.

Imens arbejder teknikerne med nye ideer, der går langt ud over, hvad man hidtil anså for muligt.

NASA har anstillet undersøgelser, som klart viser, at det allerede nu kan lade sig gøre at modtage TV-udsendelser direkte fra en satellit i 35.000 kilometers højde – med et almindeligt fjernsynsapparat og en særlig antenne, uden om de stationer, der ellers først skulle modtage og forstærke signalerne.

Det vil igen sige, at man faktisk springer over de 10-15 års tekniske udvikling, der blev anset for uundgæelig. Solbatterierne i Early Bird producerer 40 Watt, hvoraf blot cirka 6 går til senderen. Nu kan der bygges satellitter med „vinger“, hvis solbatterier på ialt 110 kvadratmeter yder 10 kilowatt senderstyrke. Endvidere er konstrueret nye elektronrør med det halve af almindelige rørs strømforbrug.

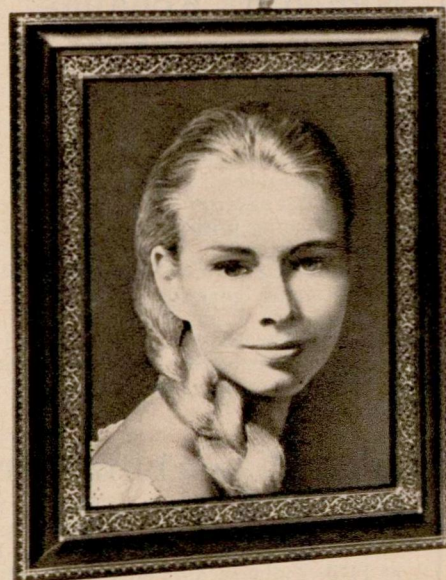
Amerikanske eksperter hævder, at en sådan satellit kunne opsendes allerede om et par år. Et program fra den dækker et 2.5 millioner kvadratkilometer stort område – som Skandinavien,

Vesttyskland, Frankrig, Italien, Storbritannien og Nordirland. Den specielle antenne er forlængst konstrueret og kan omgående sættes i masseproduktion.

De direkte fjernsynstransmissioner vil med et slag overflødig gøre snesevis af TV-relæstationer i hele Europa, der tilsammen kostede henved 8 milliarder kroner. Driftsudgifterne bliver kun ca. 50 millioner kroner om året, forudsat at satelliten fungerer tilfredsstillende i mindst tre år.

Når USA til næste år opsender sin tredje Nimbus-vejr satellit, vil man prøve andre spændende muligheder. 90 små radiosendere fordeles til videnskabsmænd. Senderne lader man flyde med havsstrømme og isbjerge for at kortlægge deres ruter. Andre anbringes på større land- og vanddyr, og via satelliten kan man så følge deres lange vandring. Man ved for eksempel ikke, hvor havskildpadderne bliver af, når de er nået frem til Ascension-øen ved Afrikas vestkyst. Her forsvinder de sporløst i flere måneder.

Efterhånden som radiosenderens vægt bringes ned under et kilo, er det hensigten at montere dem også på trækfugle og fisk. Spionen i verdensrummet kan sikkert afsløre mange af dyrerigets hidtil velbevarede hemmeligheder.

Portræt af min mor som ung pige

Det er altid mærkeligt at tænke på, at ens mor engang har været lige så ung, som man selv er, og har haft de samme problemer.

Først da jeg fandt et billede af hende i en gammel kuffert, blev jeg klar over, at hun i virkeligheden kunne have været den søster, jeg aldrig fik!

Så jeg besluttede at tale ud med hende om nogle problemer, som jeg indtil da altid havde holdt for mig selv.

Det var dejligt!

En af de ting, jeg ville snakke med hende om, var Tampax indvendige hygiejne. Jeg viste hende en annonce for Tampax tamponer, som lovede alle mulige dejlige ting, såsom at føle sig kølig, ren, frisk - og bad hende om at fortælle mig om Tampax.

Piger - hvis der er spørgsmål, I ønsker svar på, så vis jeres mødre denne annonce!

TAMPAX
tamponer

Menstruations-beskyttelse ... bæres indvendig
TAMPAX SCANDINAVIA A/S · KØBENHAVN

Nyt fra varefronten

Nyhed fra Kodapak

Da Kodapak-kassetterne for godt et par år siden blev lanceret, kom de som en stor lettelse for mange, for hvem film-indlægningen godt kunne være drilagtig.

Mens *Kodacolor-filmen* (den man får papir-farvebilleder efter) oprindelig kun kom med 12 optagelser, kan den nu fås både som 12 og 20 stk. kassetter. Den sidste rummer en ikke uvæsentlig prisbesparelse. Mens 12-stk. kassetten koster 8,50 kr. eller 70 øre pr. optagelse, koster 20-stk. kassetten 11,00 kr. eller 55 øre pr. optagelse.

Ektachrome X, der er beregnet til farvebilleder, har hele tiden været leveret i kassetter med 20 optagelser, mens den sort-hvide film *Verichrome Pan* kun fås i kassetter med 12 optagelser.

Ingen hvide blitz mere

Hvis nogen undrer sig over, at de aldrig mere i Brugsen ser hvide (klare) blitz-pærer, er forklaringen den enkle, at de ikke mere føres af FDB. Tidligere anvendtes hvide blitz til sort-hvide film og blå til farvefilm, men da det i praksis viser sig, at de blå er lige så velgennede til sort-hvide film – hvorfor så operere med to forskellige typer?

Gedigent, fuldautomatisk amatørapparat

I dag er det et naturligt krav, at et fotografiapparat skal være *let* at betjene – netop fordi mange kun bruger det i ferien og ved lignende lejligheder.

Det gamle box-apparat var berømt for sin simple betjening, og brugte man det efter den letfattelige opskrift, blev resultatet næsten altid brugbart.

Men nu om stunder er kravene til et fotografis tekniske kvalitet væsentligt højere, blandt andet skal selv det simple apparat kunne bruges til at tage farvebilleder.

Det japanske kamera *Yashica EZ-matic*, der er blevet lanceret på Brugsens forårsprogram (des. nr. 45.22.65) er et godt eksempel på, hvordan et fotoapparat på én gang kan være enkelt at betjene og samtidig give billeder af teknisk høj kvalitet.

Det lette ligger dels i, at der til apparatet bruges Kodapak-film, dels at det er så fuldautomatiseret, at bortset fra en såre enkel afstandsindstilling, er der for fotografen kun at kigge ind i søgeren, trykke på udløseren og med hurtigoptrækket gøre klar til en ny optagelse!

Apparatets vejledende udsalgspris er med taske 348 kr. Prisen er altså i middelklassen, men man får meget for pengene, bl. a. i form af et fintegnende, lysstærkt objektiv. Det bør også nævnes, at søgeren er indrettet, så man hele tiden heri kan se, på hvilken tid og blænde der fotograferes.

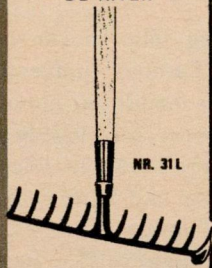
Ved blitzfotografering sættes automatikken ud af kraft, og blænden indstilles manuelt i henhold til blitzens ledetal (står altid anført på blitz-æskerne). Apparatet kan i øvrigt forsynes med en anordning, så det også kan anvende de såkaldte blitz-terninger med 4 indkapslede blitz, der automatisk drejer en „skudklar“ blitz-side af terningen i stillingen, når den foregående er brændt af.

MODERNE HAVEREDSKABER DER LIGGER GODT I HAANDEN

RIVE MED LUGEKNIV

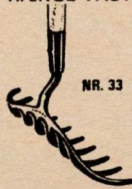
»GLEMT« UKRUDT FRA LUGNINGEN FJERNES LET MEDENS DE RIVER

NR. 31 L

ROSEN-RIVEN »RIVLET«

DEN NYE PATENTEREDE RIVE MED DE »RUNDE SKULDRE« – GAAR SKAANSOMT HELT IND UNDER PLANTERNE HVOR ALMINDELIGE RIVER VILLE HÆNGE FAST

NR. 33

**ZINCK
GODTHAAB**

Bilen ren og blank på én gang

DE NYE OK-artikler tager sigte på at lette bilejerne arbejdet med at vedligeholde de dyre biler. Det sidste er den ny OK-autovoksshampoo, der vasker, vokser og polerer i én arbejds-gang.

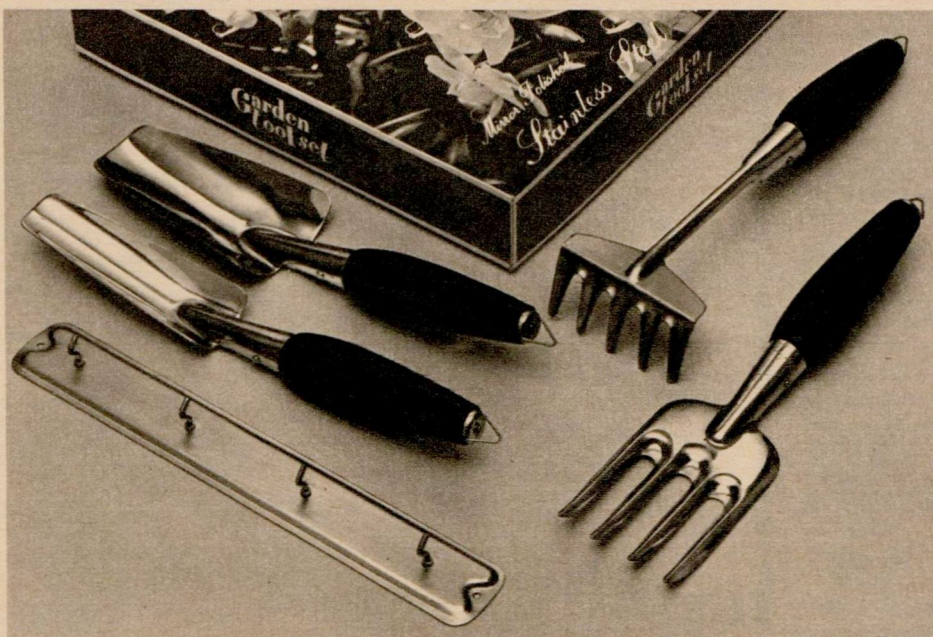
Som navnet siger, indeholder varen foruden de specielle rense- og vaske-komponenter en voks af en særlig type. Denne voks fordeles under bil-vasken over hele lak- og kromover-fladen, og når bilen er tørret med vaskeskindet, er den også strålende blank – og voksen beskytter mod vejr-liget.

Der er aftrykt en brugsanvisning på emballagen. Læs den og opdag, hvor let arbejdet kan gøres: skyl det grove snavs bort, mål OK-autosham-poo ud efter angivelsen – vask, skyl og tør efter, og bilen er ren og blank!

Nyt udvidet møbel-katalog

FDB-møbler har udsendt et nyt stort udvidet møbelkatalog. Det er på 52 sider plus omslag. Der er 16 farvesider. Kataloget omfatter ialt 120 enkeltmøbler foruden 5 forskellige bygge-møbelsystemer – de 42 af møblerne er helt nye – en del hid-rører fra de af FDB-møbler afholdte konkurrencer i det sidste par års tid. Omslaget, der er i farver, viser 1. præmietageren Erling Jessens brugsskabe og -reoler.

PLANTESÆT i luksus-udførelse

FRA Japan kommer dette nye plantesæt i luksusudførelse til en fantastisk billig pris (kr. 22,85). Det vil kunne tilfreds-stille enhver, der kan lide at have godt værktøj mellem hæn-derne. Sættet er fremstillet af blankpoleret rustfrit stål med lakerede træskafter og består af 1 bred og 1 smal planteske, 1 rive, 1 plantegaffel samt praktisk krogliste til ophæng. Prisen for dette gedigne sæt er i sammenligning med lig-nende kvaliteter særdeles lav, og når man dertil lægger, at hele sættet leveres i en meget smuk gaveæske, ja, så vil et almindeligt havejerønske kunne opfyldes på en smuk og billig måde.

EN INVESTERING DER BETALER SIG

Det har i over 10 år vist sig, at Terramycin fodertilskud er en væsentlig faktor i forbedrin-gen af griseavlens økonomi. Ved at give grisene Terramycin fodertilskud fra de kan æde og under hele opvæksten opnås større tilvækst, minimalt slag-tesvind og mindre foderfor-brug. Gennemsnit af danske forsøg - og landbrugernes er-faringer - viser, at der kan spa-res omkring 16 foderenheder pr. slagtesvin. Det er ikke svært at regne ud, hvad dette bety-der i rede penge.

Terramycin

FODERTILSKUD

I søkke à 5, 10, 25 og 50 kg
Fås også i foderblandingerne

Til pattegrise - ungsvin - kalve -
slagtekyllinger og minkhvalpe

forbruger nyt

redigeret af Bodil M. Begtrup

Om hud og hudcreme: INGEN VED HVORFOR

DEN ideelle hud skal være blød og smidig, uden revner og sprækker. En sådan idealhud har *børn*. Tid, vind, vejr, tør luft i stuer og på arbejdspladsen, rengøringsmidler, olie, benzin, og hvad vi ellers kommer i berøring med, slider på huden, og plejes den ikke med en hudcreme, kan det give mange småubehageligheder og i tilgift en grim hud.

Der findes mange typer hudcreme. Men *kun* i brugsen fås et hudplejemiddel, som kan bruges i *alle* de tilfælde, huden trænger til hjælp. Det er *Camferine*.

Dens mærkeligt lindrende og helende virkning på hud er velkendt og anerkendt. Vi siger netop *mærkelig*, for selvom dens virkning er velkendt og anerkendt, har ingen hidtil kunnet forklare, hvad det er i Camferine-recepten, der bevirker de gode resultater.

Foruden sine hudplejende virkninger, hjælper den også på andre områder. Camferine-brugere har skrevet til os og gjort opmærksom på, at Camferine lindrer solskoldet hud (det svier lige når den kommer på) og myggestik, eller at smertende ben og fødder bedres ved at blive masseret med Camferine. Vi har endog fået breve om eksemtilfælde, der forsvandt ved Camferines hjælp.

Camferine lugter af kamfer. Mange synes, det er en ubehagelig lugt, andre generer den ikke, men kamfer er jo en flygtig olie, og det tager højest et halvt minut, så er lugten forsvundet.

En nær slægtning til Camferine er *Babinol* creme. Dens sammensætning er, bortset fra kamfer og sprit, den samme som Camferines. Den er derfor noget blidere og velegnet til børn. Men mange voksne har også opdaget dens gode egenskaber.

Babinol er iøvrigt ligesom *Azulen-glycerin* tilsat det ejendommelige stof *azulen* (et udtræk af kamilleblomsten), som anvendes meget i medicinen på grund af sin lægende virkning. Azulen-glycerin er sammensat på en helt anden måde end Camferine og Babinol, men har også en blødgørende og helende virkning på huden.

Endelig har brugsen den gode, gamle *Norita* creme, som er en vand-i-olie-creme. Det vil sige, at emulsionen er dannet af vandpartikler omgivet af en oliehinde, hvilket gør cremen let at smøre ud. Den danner et bestandigt og beskyttende lag på huden mod vind og vejr.

-alle i
**træ-
sko**

FØRST var træsko arbejdsfodtøj. Så blev det modetøj, og den mode er kommet for at blive. Kvinder og børn lærte, hvad mænd vidste, at træsko er en lise for fødderne. Man bliver ikke træt af at gå og stå i træsko. Fødderne får nemlig motion, og blodomløbet i benene stimuleres. Nu er træsko jo heller ikke mere tunge, klodsede og larmende. De er blevet lette, og de fås i mange farver, i læder eller i ruskind. Den kapløse træsko er døbt om til trætofler og kaptræsko til læderkapsko.

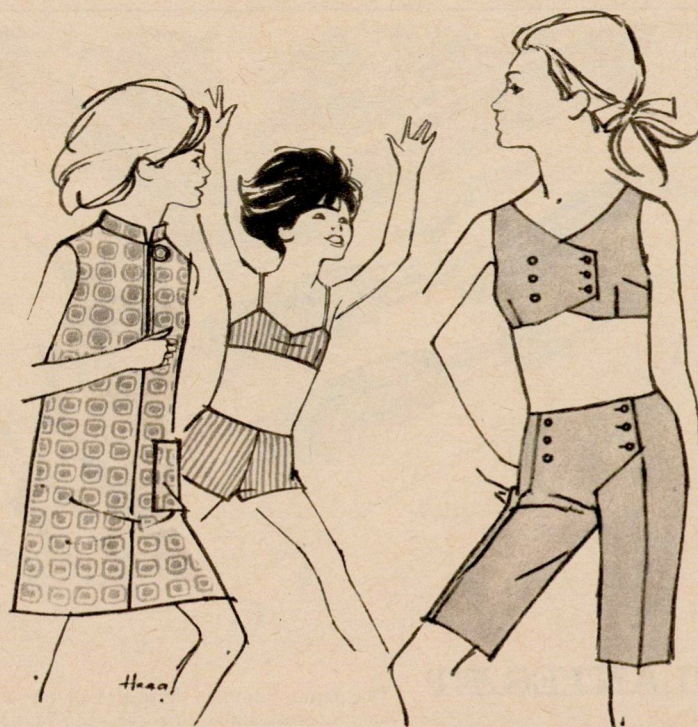
FDB har sin egen

træskofabrik, som fremstiller ganske fortrinlige trætofler og læderkapsko. Alle de modeller, som her nævnes, er lette, vel forarbejdede og med gummisål og hæl.

Hvide og brune trætofler fås i størrelserne 28-48 til mellem 23,85 og 32,65 kroner. Brune ruskind trætofler i størrelserne 36-45 koster mellem 28,50 og 32,65. Endvidere fås en mørkegrøn ruskind trætoffel i størr. 28-42 til mellem 23,85 og 29,85, men den bestilles direkte på fabrikken gennem Brugsen.

Læderkapsko i brunt fås i størr. 28-46. Større eller mindre numre kan fås på bestilling. Priserne varierer mellem 25 kr. og 38,75. På bestilling fås også læderkapsko i blåt, rødt og sort.

For dem, der har særlig svage og ømme fødder, er den *hvide kliniktøffel* med *polstret* indlæg fortrinlig. Den findes i størrelserne 36-48. Prisen ligger mellem 34 og 39 kr. Også kliniktøflen bestilles direkte på fabrikken.

SMART STRANDTØJ

DEN strandpy, *Vi Mønster* annoncerer andet steds i bladet, er ideel til nordisk sommerklima. Den er tænkt syet i sommerens modestof, blomstret frotté, som er lunt og bekvemt, let at vaske, og strygingen er lig nul. Med mønstret til strandpyen følger også mønster til bikini og bermudashorts (se tegn.) som er helt rigtig, syet

i en af strandpyens grundfarver.

Til småpigerne har *Vi Mønster* en meget enkel og sød stranddragt. Også her er der ekstra mønster til en lille bikini og til en kjole med lynlås og kineserflip - den ses også på tegningen her. Mønstrene er nemme og instruktive, og der følger en dansk ordliste med dem.

Blida og tyggegummi

* Jeg bruger altid Blida til vask af kulørte og sarte stoffer. Intet andet finvaskemiddel, synes jeg, er bedre. Men stor var min overraskelse, da jeg opdagede, at Blida også kan opløse tyggegummi.

Min søn havde fået tyggegummi på en ternet bomuldsskjorte. Jeg lagde den i blød i Blida og vaskede den efter en halv times forløb. Tyggegummien sad i løse fnug og var let at få af. Mon ikke andre vil være glade for at vide dette, skriver fru Fjorbak, Lyngby.

* Forbruger-Nyt bad FDBs centrallaboratorium se på spørgsmålet. Der blev i lange baner tygget tyggegummi, som blev smurt på forskelligt tøj. Efter at det havde siddet i ti dage blev tøjet dels kogt og dels håndvasket i Super Blenda, Blida, Ny Panzym og i Nu Hvid. Alle vaskemidler opløste tyggegummien.

Vi takker for forespørgslen, som foranledigede denne lille, men nyttige undersøgelse.

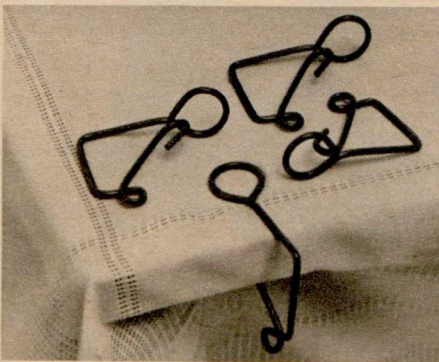

VI SKAL OGSÅ BRUGE TANDSTIKKERE

Tandlæger anbefaler tit brug af tandstikker. Det er grunden til, at man nu i brugsen kan få *Jordan tandstikkere*. De er fremstillet af specielt behandlet træ og formet i en trekantet profil, som passer til mellemrummet mellem tænder og tandkød. Det er her, tandstikkeren skal ind for at rense tænderne og massere tandkødet.

Brug af tandstikkere forebygger huller i tænderne samt tandsten. Tandkødsmassagen er af stor betydning, når der er anlæg for paradentose.

Jordan tandstikkere fås i æske med 144 stykker i. I hver æske er der et lille plastetui til 24 tandstikkere, beregnet til at have i lommen eller i tasken, så de altid er ved hånden. Der er også brugsanvisning med, og af den fremgår, at en professor ved tandlægeinstituttet i Oslo har været rådgivende ved Jordan tandstikkernes udformning. De koster 4,85 for en æske.

HOLD PÅ DUGEN

LETTE og diskrete dugholdere af solid, plast-overtrukket fjedertråd fås i poser med fire i hver til 1,65. De er uundværlige, når bordet skal dækkes udendørs, og de skæmmer ikke en pæn dug, for dels er de som nævnt meget diskrete, dels kan de fås hvide, grønne, røde, gule og blå.

SIDSTE SALGSDATO OG HVAD SÅ?

DATOMÆRKNING i form af *sidste salgsdato* kommer på stadig flere af brugsens varer. Det er en nødvendig – og værdifuld – oplysning for forbrugerne, ikke mindst når det drejer sig om varer med begrænset holdbarhed. Men det tager sin tid at lære at vurdere de nye oplysninger.

Der er sikkert mange forbrugere, som ikke føler sig helt trygge ved at købe en vare, når de ser, at sidste salgsdato er nær, eller det er sidste salgsdato, og de ved, at varen ikke skal anvendes lige med det samme.

De kan roligt tage varen. Sidste salgsdato er ikke en holdbarhedsdato. Det er kun den sidste dato, varen må sælges, så forbrugeren kan opbevare varen en rimelig tid hjemme, uden at risikere at den forringes.

SIDSTE SALGSDATO er altså indbefattet en for hver vare beregnet forbrugstid. Denne dato er fastlagt på grundlag af såvel laboratorie-under-

søgelser som praktiske bedømmelser af, hvor længe varen kan opbevares køligt (under 10°) uden at dens kvalitet, smag, udsende og konsistens forringes. *Selv om denne tid overskrides, betyder det ikke, at varen er kassabel, men den vil måske ikke længere være på „toppen“.* Af egen erfaring ved vi, at mad, opbevaret i køleskabet, kan smage udmærket de første dage, men lidt efter lidt taber de i smag, selv om de holder sig friske.

DANEFROSTVARERNES emballage er forsynet med oplysninger om, hvor længe varen kan opbevares i køleskab, fryserum eller fryser. Men hvor lang er *forbrugstiden* for cirkel vac, kager, sennep, røgede kødvarer, vacuumpakket pålæg, salat? Det står ikke altid på emballagen. Vi bringer derfor her *forbrugstiden* for forskellige varer – altså en angivelse af den tid, man med sindro kan opbevare varerne (forudsat at de opbevares rigtigt), uden at risikere en kvalitetsforringelse.

ANSLÅET OPBEVARINGSTID I HJEMMET

for varer mærket med sidste salgsdato. Varerne kan opbevares udover denne tid, men kvalitetsforringelse må forventes efterhånden

	opbevaringsdage	opbevaringsforhold
<i>vacuumpakket pålæg i skiver</i>	3	køleskab
bacon i skiver	7	køleskab
leverpostej, bajerske pølser o. a. farspølser	3	køleskab
<i>røgvarer, leverpostej m. m.</i>		
baconsnitte, kæbesnitte, røget spæk	15	køligt og mørkt
røget flæsk, stege- og koge bacon	7	køligt og mørkt
spegepølser	20	køligt og mørkt
flæskerullepølse, cervelatpølse, kødpølse, blodpølse, sylte i form	7	køleskab
leverpostej i bakke	5	køleskab
stegfedt med og uden løg	30	køleskab
<i>bagværk</i>		
alle slags kiks	60	
tvebakker, kammerjunkere	30	
småkager af alle slags	7	
sandkager, lagkagebunde, roulade og lign.	7	
<i>margarine</i>	14	køleskab
<i>kaffe</i>		
cirkel vac i poser (vacuumpakket)	14	
cirkel vac i dåser	180	
cirkel kaffe i poser	7	
minut cirkel kaffe	60	
<i>mayonnaise og salater</i>		
mayonnaise og remoulade i tuber	14	køleskab
mayonnaise og remoulade i poser	10	køleskab
alle salater	5	køleskab

Hvis man ikke har køleskab, og temperaturerne, hvorunder madvarer opbevares er over ti grader, så gælder forbrugstiden naturligvis ikke for varer med begrænset holdbarhed.

CIRKEL KAFFE i smag med tiden

Vælg Cirkel kaffe – den datomærkede kvalitetskaffe i 4 forskellige konstante top-blandinger: Luxus Cirkel i vac-dåse samt Blå, Hvid og Rød Cirkel – lige efter Deres smag. Ja, nu ved De, hvorfor mere end 1 million danske kaffekendere foretrækker Cirkel ... Det er kaffe-nydelse til netto-pris!

BLÅ CIRKEL 5.10

Pose: 1/4 kg nettovægt

HVID CIRKEL 4.54

Pose: 1/4 kg nettovægt

—OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE

HB

& BRUGSEN